

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedra

Viktorijos Kod,
V kurso, baudžiamosios
justicijos studijų šakos studentės

Magistro darbas

Išplėstinis turto konfiskavimas

Vadovas: asist. Gintaras Jasaitis

Recenzentas: lekt. dr. Paulius Veršekys

Vilnius

2017

Turinys

Įvadas.....	2
1. Išplėstinio turto konfiskavimo raida ir teisinis reglamentavimas tarptautinėje, Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje.....	5
1.1. Išplėstinis turto konfiskavimas tarptautinėje teisėje.....	5
1.2. Išplėstinis turto konfiskavimas Europos Sąjungos teisėje.....	8
1.3. Išplėstinis turto konfiskavimas Europos Sąjungos valstybėse	17
1.4. Išplėstinio turto konfiskavimo raida ir teisinis reglamentavimas Lietuvoje....	19
2. Išplėstinio turto konfiskavimo samprata	23
2.1. Išplėstinio turto konfiskavimo taikymo sąlygos	26
2.2. Išplėstinis turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų	35
3. Išplėstinio turto konfiskavimo taikymo problematika teisėsaugos institucijų ir teismų praktikoje.....	40
3.1. Proporciningumo principo realizavimas taikant išplėstinį turto konfiskavimą ..	40
3.2. <i>Onus probandi</i> perkėlimas kaltinamajam išplėstinio turto konfiskavimo atveju	44
3.3. Išplėstinis turto konfiskavimas neteisėto praturtėjimo atveju	46
Išvados.....	51
Literatūra.....	53
Santrauka.....	60
Summary	61

Įvadas

Besivystantis organizuotas nusikalstamumas, kaip neteisėtas disponavimas narkotinėmis medžiagomis, terorizmas, prekyba žmonėmis, nusikaltimai susiję su euro įvedimu, pinigų plovimu ar padirbinėjimu, seksualinis vaikų išnaudojimas ar pornografija bei prekyba žmonėmis, yra modernios visuomenės vertybių suvokimo padarinys. Kai nacionalinės teisės normos nesugebėjo įprastomis priemonėmis pažaboti tokio pobūdžio nusikaltimų masto, buvo imtasi veiksmų, kurie sąlygojo išplėstinio turto konfiskavimo normos įtvirtinimą Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK). Šio sprendimo juridiniu faktu tapo 2005 m. vasario 24 d. Europos Tarybos 2005/212/TVR dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo pamatinis sprendimas (toliau – 2005 m. Europos Tarybos pamatinis sprendimas), kuriuo buvo rekomenduojama įtvirtinti išplėstinį turto konfiskavimą nacionalinėje teisėje.

Nagrinėjamos temos aktualumas. Išplėstinis turto konfiskavimas Lietuvoje 2010 m. gruodžio 2 d. įstatymu Nr. XI-1199 buvo įtvirtintas BK 72³ straipsnyje, tačiau remiantis prokuratūros informacine sistema, matyti, kad nei vienoje baudžiamojoje byloje ši baudžiamojo poveikio priemonė lyg šiol nėra pritaikyta.¹ Tokia normos stagnacija teisės mokslininkų dažnai peikiama, o teisės praktikų tarpe keliami vis gilesnių diskusijų link vedantys klausimai, kurių pagalba bandoma surasti normos neveikimo priežastis ir bandyti jas spręsti. Nors šis turto konfiskavimo būdas yra įtvirtintas bene prieš 8 metus, jis vis dar laikomas moderniu ir skiriasi savo taikymo apimtimi nuo įprasto turto konfiskavimo, kuris jau laikomas tradiciniu. Taip pat, normos kriminalizavimas kelia abejonių dėl atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai (toliau – Konstitucija) ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos įtvirtintiems principams. Toks diskusinis klimatas yra susiklostęs ne vien Lietuvoje, tačiau ir tarptautinėje erdvėje, todėl tai parodo didelį temos aktualumą bei nagrinėjimo būtinumą.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Šio darbo tikslas yra aptarti ir išanalizuoti išplėstinio turto konfiskavimo instituto kilmę, sampratą, pagrindinę viziją bei praktines ir teorines problemas. Šia tema nėra daug kalbėta lietuviškoje teisės doktrinoje, tačiau bėgant laikui ir vystantis teismų praktikai galima įžvelgti tam tikrų naujovių, kurias vertėtų išanalizuoti. Šiam tikslui pasiekti yra keliami uždaviniai:

1. Aptarti išplėstinio turto konfiskavimo raidą ir sampratą tarptautinėje bei Europos Sąjungos teisėje;
2. Aptarti išplėstinio turto konfiskavimo raidą Lietuvos Respublikos teisėje;

¹ Duomenys gauti iš prokuratūros informacinės sistemos IPS. Prieiga per internetą: <www.prokuraturos.lt>

3. Pateikti išplėstinio turto konfiskavimo sampratą Lietuvos Respublikos teisėje;
4. Detalizuoti išplėstinio turto konfiskavimo taikymo sąlygas;
5. Išanalizuoti išplėstinio turto konfiskavimo galimybę iš trečiųjų asmenų;
6. Įvertinti šio teisinio fakto taikymo problemas praktikoje ir ateities perspektyvas.

Darbo objektas ir tyrimo metodai. Šio magistrinio darbo tyrimo objektas yra 2010 m. susiformavusio išplėstinio turto konfiskavimo instituto įtvirtinimas BK 72³ straipsnyje. Darbe plačiai naudojamas istorinis metodas, kurio pagalba bus atskleista istorinė išplėstinio turto konfiskavimo raida ne tik Lietuvoje, tačiau Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės lygmeniu. Loginis metodas padės atskleisti ir suvokti šio juridinio fakto skirtumus ir panašumus nuo kitų baudžiamojo poveikio priemonių, kurios įtvirtintos BK. Teleologinis metodas naudojamas siekiant atskleisti įstatymo leidėjo užmojus įteisinus išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje. Taip pat, darbe naudojamas lyginamasis metodas lyginant tradicinį jau tapusį turto konfiskavimą, įtvirtintą BK 72 straipsnyje, ir modernų, įtvirtintą 72³ straipsnyje, išplėstinį turto konfiskavimą. Analitinis – kritinis metodas pasitelkiamas norint įžvelgti teorines ir praktines problemas, riziką ir galimybes, taikant išplėstinio turto konfiskavimą praktikoje, vertinant politinį ir socialinį klimatą valstybėje. Lingvistinis metodas – aiškinant normų apibrėžtis ir sampratas. Apibendrinimo metodas naudojamas autoriaus apibendrinimams ir išvadoms formuluoti.

Darbo originalumas. Išplėstinio turto normos stagnacija išprovokavo intensyvias diskusijas teisėsaugos institucijų darbo grupių posėdžiuose bei teisės mokslininkų publikacijose. Tokios situacijos rezultatas yra teisėsaugos institucijų išvadų, apibendrinimų, atskaitų bei programų, metodologinių priemonių kūrimas, tačiau netinkamas veikimas iki šių dienų. Šį mokslo darbą sudaro 3 pagrindinės dalys, iš kurių pirmoji analizuoja išplėstinio turto konfiskavimo institutą tarptautinėje ir Europos Sąjungos teisėje, antroji – instituto sampratą, taikymo pagrindą ir sąlygas Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje, o paskutinė trečioji dalis – tiria ir analizuoja praktines problemas ir šių dienų aktualijas.

Šaltiniai. Magistrinio darbo tema yra atskleista remiantis moksline literatūra, daugiausia, Lietuvos teisės instituto ir Vilniaus universiteto bendra monografija „Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai“. Taip pat remtasi teisės mokslininkų kaip Olego Fedosiuko, Vytauto Piesliako, Lauryno Pakštaičio publikacijomis. Kadangi teismų praktikos nėra šiuo klausimu, buvo remtasi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika (toliau – EŽTT), aktualiausiaiais Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) nutarimais. Svarbu

paminėti, kad buvo naudojama aktualiausia Turto tyrimo metodologija, kurią Lietuvos kriminalinės policijos biuras šiais metais pateikė teisėsaugos institucijoms, siekiant formuoti vienodą praktiką, taikant tradicinį bei išplėstinį turto konfiskavimą praktikoje.

1. Išplėstinio turto konfiskavimo raida ir teisinis reglamentavimas tarptautinėje, Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje

1.1. Išplėstinis turto konfiskavimas tarptautinėje teisėje

Išplėstinis turto konfiskavimas kaip teisinė idėja tarptautinėje teisėje neatsirado staiga. Galima teigti, kad tai yra turto paėmimas valstybės nuosavybėn, kuris buvo palaipsniui išprovokuotas sparčiai besivystančio organizuoto nusikalstamumo ne vien konkrečiose valstybėse, bet ir visoje tarptautinėje erdvėje. Visuotinai žinoma, kad būtent pelnas yra organizuotų nusikaltimų (prekyba žmonėmis, narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, sukčiavimo, kontrabandos ir kitų), taip pat pavienių korupcinių, ekonominių, finansinių, turtinių ir daugelio kitų nusikaltimų mechanizmo variklis. Įvardyti nusikaltimai sudaro daugiau nei tris ketvirtąsias visų nusikaltimų, o jų žala anaipol neatsiriboja vien milijoniniais ir milijardiniais nuostoliais, kuriuos patiria atskiri asmenys ir valstybė.²

Išplėstinis turto konfiskavimas, visų pirma, siejamas su įprastiniu turto konfiskavimu, kuriam ne vien Lietuvoje, bet ir kitose užsienio šalyse ilgą laiką nebuvo skiriama pakankamai dėmesio. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad besikeičiantis politinis klimatas tarptautinėje bendrijoje pastaruosius dešimtmečius bando suformuluoti naują viziją, nors tarptautinės teisės aktuose konfiskavimo institutas vis dar nėra konkrečiai reglamentuojamas ir galima rasti tik užuominų į nuostatas, kurios konkrečiai nukreiptų į šią prevencinę poveikio priemonę ir reglamentuotų konkretų jos taikymą. Vienas pirmųjų bandymų pažaboti organizuotą nusikalstamumą, kuris griauja visą ekonominę sistemą tarptautiniu mastu, buvo 1988 m. gruodžio 19 d. Jungtinių Tautų Organizacijos priimta konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“ (toliau – 1988 m. JTO konvencija).³ Konvencijoje buvo pirmą kartą paminėta turto konfiskavimo samprata, konfiskavimo būdai bei nusikalstamos veikos, kurioms esant galima būtų pritaikyti šią prevencinę poveikio priemonę. Nors tiesiogiai išplėstinis turto konfiskavimas ir nebuvo paminėtas šioje Konvencijoje, tačiau 5 straipsnio 7 dalis nurodo, kad kiekviena šalis gali apsvarstyti galimybę perkelti pajamų arba kitos nuosavybės, kurią numatoma konfiskuoti, teisėtos kilmės įrodymo našta tiek, kiek tai atitinka nacionalinės teisės principus arba teismo bei kitokio nagrinėjimo pobūdį,⁴ taip iš

² BIKELIS, S., et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 9.

³ Jungtinių Tautų Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 38-1004.

⁴ BIKELIS, S., et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo būdai*.

esmės leidžiant naudoti išplėstinio turto konfiskavimo institutą ar net civilinio proceso taisyklės turto kilmės įrodinėjimo procese. Minėto straipsnio 8 dalyje pažymima, kad minėtos nuostatos negali būti vertinamos kaip žalą darančios sąžiningiems tretiesiems asmenims ir jų turtinėms teisėms. Toks netiesioginis turto konfiskavimo įtvirtinimas Konvencijoje buvo labai svarbus veiksnys formuojant išplėstinio turto konfiskavimo institutą.

Pažymėtina, kad turto konfiskavimo instituto užuomazgų galime rasti ir 2000 m. gruodžio 12 d. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijoje „Prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą“ (toliau – 2000 m. JTO konvencija).⁵ Ši Konvencija yra taikoma dalyvaujant organizuotoje nusikalstamojoje grupėje, nusikalstamu būdu įgytu pajamų legalizavimu, korupciniais nusikaltimais ir nusikaltimais, kurie trukdo vykdyti teisingumą. Konvencijos siekis suformuluotas 1 straipsnyje, kuris nurodo Konvencijos tikslą skatinti valstybių bendradarbiavimą siekiant užkirsti kelią organizuoto nusikalstamumo plėtrai tarptautinėje erdvėje ir kuo veiksmingiau su tuo kovoti. Vienas iš tokių būdų – turto konfiskavimas, kurio taikymo taisyklės ir yra reglamentuotos šiame teisės akte.

Vystantis organizuotam nusikalstamumui tobulėjo ir Jungtinių Tautų Organizacijos priimamų konvencijų nuostatos, pavyzdžiui, 2003 m. spalio 31 d. buvo priimta dar viena nauja konvencija „Prieš korupciją“ (toliau – 2003 m. JTO konvencija), kurios kaip ir anksčiau minėtų konvencijų vienas iš tikslų – kova su korupcija, taikant turto konfiskavimo institutą kaip priemonę kovojant su nusikalstamumu. 2003 m. JTO konvencija išsiskiria tuo, kad 31 straipsnio 8 dalis netiesiogiai nukreipia į išplėstinio turto konfiskavimo institutą ir numato, kad valstybės, šios konvencijos šalys, gali svarstyti galimybę reikalauti, kad nusikaltęs asmuo įrodytų tokių konfiskuotųjų, manoma, nusikalstamu būdu įgytų pajamų ar kito turto teisėtą prigimtį tiek, kiek toks reikalavimas atitinka pagrindinius jų nacionalinės teisės principus ir teismo ar kitų procesų pobūdį.⁶ Ši konvencija ne vien aiškiai apibrėžė teisingumo ir proporcingumo principų realizavimą taikant turto konfiskavimo institutą asmeniui, bet ir perkėlė kaltininko įrodinėjimo našą jam pačiam, taip žengdama didelį žingsnį pirmyn link naujai besiformuojančios turto konfiskavimo instituto sampratos baudžiamosios teisės kontekste.

Plačiau kalbant apie Jungtinių Tautų Organizacijos priimtas konvencijas, svarbu paminėti ir 1989 m. įkurtos tarpvyriausybines organizacijos Finansinių veiksmų darbo

Vilnius: Justitia, 2013, p. 121.

⁵ Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 51-1933.

⁶ Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 136-5145.

grupės (angl. kalba – The Financial Action Task Force, toliau – FATF) veiklą, kuri tiesiogiai yra susijusi su tarptautinėje erdvėje tvyrančiais nusikaltimais, kurie susiję su pinigų plovimu, terorizmo finansavimu bei visais kitais nusikaltimais, kurie daro įtaką visai tarptautinei finansų sistemai.⁷ Nuo pat 1990 metų, t. y. savo įsteigimo, iki šių dienų, organizacija yra sukūrusi net 72 rekomendacijas, kurios sudaro teisinį pagrindą reguliuojant finansinius nusikaltimus tarptautinėje teisėje. Siekiant užtikrinti kuo didesnę veikimo efektyvumą ir rezultatyvumą, rekomendacijos yra nuolat atnaujinamos nuosekliai atsižvelgiant ne vien į finansinių nusikaltimų tendencijas, bet ir vyraujančią politinį klimatą. Turto konfiskavimo prasme, viena svarbiausių rekomendacijų yra Nr. 4 „Konfiskavimas ir laikinosios apsaugos priemonės“ (angl. kalba – Confiscation and provisional measures, toliau – rekomendacija Nr. 4),⁸ kurioje valstybės skatinamos tiek, kiek tai suderinama su jų nacionalinės teisės principais, apsvarstyti galimybę numatyti tokias turto konfiskavimo taikymo sąlygas, pagal kurias, norint konfiskuoti asmens turtą, nebūtų reikalingas apkaltinamasis nuosprendis arba egzistuojantis reikalavimas asmeniui įrodyti teisėtą turimo turto kilmę. Darytina išvada, kad tokiu būdu rekomenduojama įteisinti turto konfiskavimą be apkaltinamojo nuosprendžio, o rekomendaciją perkelti asmeniui teisėtos jo turimo turto kilmės įrodinėjimo pareigą liudija apie siūlymą įteisinti išplėstinį turto konfiskavimą, civilinę konfiskaciją ir neteisėto praturtėjimo, kaip jis suprantamas 2003 m. JTO konvencijoje ir galiojančio BK 189¹ straipsnyje, sudėties požymius.⁹ Tokios rekomendacijos Nr. 4 nuostatos visas tarptautinės bendrijos nares skatina propaguoti taisyklę, kuri leistų konfiskuoti ne vien turtą ir nusikalstamos veikos priemones, bet ir tokias priemones, kurios galėjo ar turėjo būti panaudojamos darant nusikalstamą veiką. Žinoma, rekomendacijoje Nr. 4 pabrėžiama, kad visų pirma taikant išplėstinį turto konfiskavimą neturi būti pažeidžiamas trečiųjų asmenų *bona fide* principas, svarbu atsižvelgti į kiekvienos šalies teisinėje sistemoje jau egzistuojančias specifines normas, konstitucines tradicijas ir, žinoma, visų pirma, suderinamumą su jau egzistuojančia nacionaline teise. Apsvarstyti tokio instituto taikymo galimybę būtinas atidus ir nenutraukiamas nusikalstamo klimato analizavimas ir, galbūt, kitų priemonių ieškojimas, kuris keltų ne tiek daug diskusijų ir būtų žymiai efektyvesnis.

Manytina, kad laikui bėgant ir vystantis ne vien tarptautinei, bet ir nacionalinei teisės sistemai, visuose anksčiau paminėtuose tarptautiniuose teisės šaltiniuose, vis

⁷ Remiantis internetiniu tinklapiu. Prieiga per internetą: <<http://www.fatf-gafi.org/about/>>

⁸ 2012 m. vasario m. FATF rekomendacijų redakcija. [Interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf>

⁹ BIKELIS, S., et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 126.

konkrečiau buvo reglamentuojamas išplėstinio turto konfiskavimo institutas ir jo taikymo galimybės. Tokia pakankamai sparti progresija vyko dėl sparčiai plintančių finansinių nusikaltimų, kurie lyg šiol griauja ne vien nacionalinį, bet ir visą tarptautinį ekonominį stabilumą. Siekiant pažaboti ir užkirsti kelią tam, valstybės turi nuosekliai nagrinėti ir atsižvelgti į besikeičiančius ir nuolat tobulėjančius nusikaltimus ir jų padarymo rūšis, taikant vis naujus turto konfiskavimo būdus, kurie, pirmiausia, atliktų prevencinę funkciją. Daugelis šalių stengiasi įgyvendinti tai savo nacionalinėje teisėje, ypač, Europos Sąjungos narės.

1.2. Išplėstinis turto konfiskavimas Europos Sąjungos teisėje

Apžvelgus ir aptarus išplėstinį turto konfiskavimą reguliuojančius tarptautinės teisės aktus, būtina išanalizuoti ir regioninės, t. y. Europos Sąjungos teisės požiūriu. Šiam teisės institutui pirmasis reikšmingas teisės aktas buvo priimtas 1998 m. gruodžio 3 d.. Šį pamatinį sprendimą priėmė Europos Taryba pavadinimu 98/699/TVR dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, išaldymo, areštavimo ir konfiskavimo (toliau – 1998 m. Europos Tarybos pamatinis sprendimas).¹⁰ Jame buvo nurodyta nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos ir areštavimo galimybė, valstybių narių įsipareigojimą laikytis 1990 m. Europos Tarybos konvencijos normų „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto“ (toliau – 1990 m. Europos Tarybos konvencija). Šioje 1990 m. Europos Tarybos konvencijoje ypatingas dėmesys skiriamas asmenų teisėms bei nacionalinių įstatymų saugomų teisinių gėrių apsaugai. Taip pat, daugelis dabar galiojančių teisės aktų yra tiesiogiai nukreipiami į šios Konvencijos normas, taip leidžiant suprasti, kad tai labai svarbus tuometinis teisės aktas.

Pastebima, kad šiuo metu Europos Sąjungos valstybėse galiojantys nagrinėjamai temai aktualūs pamatiniai sprendimai yra 2001 m. birželio 1 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas pavadinimu 2001/500/TVR dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, išaldymo, areštavimo ir konfiskavimo (toliau – 2001 m. Europos Tarybos pamatinis sprendimas)¹¹ bei 2005 m. Europos Tarybos pamatinis sprendimas.¹² Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad šiuose

¹⁰ 1990 m. gruodžio 22 d. Europos Tarybos Konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 12-263.

¹¹ 2001 m. birželio 1 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, išaldymo, areštavimo ir konfiskavimo. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32001F0500>>

¹² 2005 m. vasario 24 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų,

pamatiniuose sprendimuose nėra tiesiogiai reglamentuotas išplėstinio turto konfiskavimo institutas, tačiau tai tik nusako, jog iki tol Europos Sąjungoje buvo priimami sprendimai areštuoti ar konfiskuoti turtą baudžiamajame procese abipusio pripažinimo ir vykdymo pagrindu. Tokie sprendimai demonstruoja tai, kad nebuvo tinkamų sąlygų plėtotis turto konfiskavimui be apkaltinamojo nuosprendžio turint omenyje ir pačią civilinę konfiskaciją.

Plačiau nagrinėjant 2001 m. Europos Tarybos pamatinį sprendimą, galima išvelgti siekį sureguliuoti nuostatas dėl pinigų plovimo, nusikalstamų veikų priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, išaldymo, areštavimo ir konfiskavimo, apibrėžiant, koks šio teisės akto santykis su jau anksčiau paminėta 1990 m. priimta Europos Tarybos konvencija numatytais išlygomis, kurios yra privalomos visos Europos Sąjungos narėms. Taip pat šia 1990 m. Europos Tarybos konvencija buvo raginama ne tik suteikti visapusišką savitarpio teisinę pagalbą tiriant ir vykdant baudžiamąjį persekiojimą ekonominio nusikalstamumo srityje dėl sparčiai plintančio ekonominio nusikalstamumo, bet ir derinti baudžiamosios teisės materialines bei procesines teisės normas dėl pinigų plovimo, o ypač – lėšų konfiskavimo. Konvencijos 2 straipsnyje įtvirtinta sankcijos trukmė, kuri privalo būti ne trumpesnė nei 4 metai. Kalbant apie turto vertės ekvivalento konfiskavimą, reiktų paminėti, kad 2001 m. pamatiniame sprendime buvo įtvirtinta naujovė, kurios dar nebuvo nei viename prieš tai paminėtame teisės akte, t. y. 3 straipsnyje reglamentuota norma, kuri sako, kad valstybės narės gali nekonservuoti turto, kurio vertė atitinka iš nusikalstamos veikos įgytų pajamų vertę, jei ši vertė būtų mažesnė nei 4000 eurų, tai reiškia, kad turto vertė yra apibrėžta tam tikra konkrečia pajamų verte. Taryba ragino nares bendrininkauti ir skirti pakankamai dėmesio kovojant su organizuotu nusikalstamumu, nors pačiame 2001 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime net neužsiminta apie galimą išplėstinį turto konfiskavimą bei turto konfiskavimą be apkaltinamojo nuosprendžio. Paminėtais teisės aktais, turto konfiskavimo srityje nebuvo pasiektas veiksmingas tarpvalstybinis bendradarbiavimas, susijęs su konfiskavimu, nes vis dar yra tam tikras skaičius valstybių narių, kurios negali konfiskuoti lėšų, gautų iš nusikaltimų, už kuriuos baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip vieneriems metams.

Plačiau nagrinėjant 2005 m. Europos Tarybos pamatinį sprendimą galima daryti išvadą, kad šis sprendimas skiriasi nuo anksčiau minėtų sprendimų ne tik tuo, kad jame kalbama apie turto konfiskavimą *per se* (2 straipsnis), bet ir todėl, kad valstybės yra

nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32005F0212>>

tiesiogiai įpareigos savo turto konfiskavimą reglamentuojančiuose teisės aktuose numatyti išplėstas turto konfiskavimo galimybes ir taikyti išplėstinio turto konfiskavimą nacionalinėje teisėje (3 straipsnis). Pastebima, kad 2 straipsnyje įtvirtina tradicinio turto konfiskavimo sampratą, kuri nustato kiekvienos valstybės narės veiksmus, kurių imasi, jog galėtų konfiskuoti visas arba dalį nusikaltimo priemonių ir lėšų, kurios buvo įgytos iš nusikaltimų, už kuriuos buvo baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip vieneriems metams, arba turta, kurio vertė atitinka tokias lėšas ir taip pat, mokesčių teisės pažeidimų atvejais valstybės narės gali savo nuožiūra naudoti ir kitas baudžiamąsias procedūras, taip suteikdama teisę pačiai valstybei spręsti būtinų priemonių panaudojimą. Nagrinėjamai temai aktualiausias šio 2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo 3 straipsnis, kuriame reglamentuotos išplėstinio turto konfiskavimo taikymo sąlygos.

Pastebima, kad 2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo 3 straipsnio pirmojoje dalyje pažymima, kad išplėstinis turto konfiskavimas gali būti taikomas asmenims, kurie yra nuteisti už nusikaltimą, padarytą nusikalstamo susivienijimo, kaip nurodyta 1998 m. gruodžio 21 dienos pamatiniame sprendime 98/733/TVR, prilyginančiuose dalyvavimą nusikalstamame susivienijime Europos Sąjungos valstybėse narėse baudžiamajam nusikaltimui.¹³ Atkreiptinas dėmesys, kad ši dalis taikoma tik tiems nusikaltimams, kurie yra nurodyti Europos Vadovų Tarybos pamatiniuose sprendimuose, kurie detalčiau nurodyti 3 straipsnio 1 dalies a) ir b) punktuose. Taip pat šioje dalyje yra išvardinti įvairūs teisės aktai, kuriuose įtvirtinti organizuoti nusikaltimai kaip prekyba žmonėmis, finansiniai nusikaltimai ir su jais glaudžiai susijęs areštavimas bei pinigų konfiskavimas.

2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo 3 straipsnio antrojoje dalyje nurodytos sąlygos, kurioms esant, valstybės narės gali taikyti išplėstinį turto konfiskavimą ir imtis atitinkamų ir būtinų priemonių. Ši sąlyga reikalauja, kad nacionalinis teismas, remdamasis konkrečiais faktais, būtų visiškai įsitikinęs, jog konfiskuotinas turtas galėjo būti įgytas iš nuteisto asmens nusikalstamos veikos (arba panašios nusikalstamos veikos) laikotarpiu prieš nuteisimą už pirmoje dalyje minimą nusikaltimą, ką teismas laiko pagrįstomis konkrečios bylos aplinkybėmis. Taip pat, svarbus elementas yra paminėtas trečiame punkte, kuris nurodo, kad nuteistojo asmens turto vertė yra neproporcinga teisėtoms pajamoms ir nacionalinis teismas, remdamasis konkrečiais faktais ir bylos aplinkybėmis, privalo būti visiškai įsitikinęs, jog

¹³ 1998 m. gruodžio 21 d. Europos Tarybos Bendrieji veiksmai (98/733/TVR). Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:31998F0733>>

konfiskuotinas turtas buvo įgytas iš šio asmens nusikalstamos veikos. Teismas taikyti išplėstinio turto konfiskavimo institutą gali esant bent vienai paminėtai aplinkybei.

2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo 3 straipsnio trečiojoje dalyje yra reglamentuota galimybė Europos Sąjungos valstybių narėms taikyti išplėstinį turto konfiskavimą ir tretiesiems asmenims. Pabrėžiama, kad ji yra tik rekomendacinio pobūdžio, kuri nurodo, jog kiekviena valstybės narė gali svarstyti ar priimti būtinas priemones, kad būtų galima konfiskuoti visą arba iš dalies įgytą atitinkamo asmens artimųjų giminaičių ar perduotą juridiniam asmeniui turtą, kurio atžvilgiu atitinkamas asmuo, veikdamas vienas arba kartu su savo artimaisiais giminaičiais kontroliuoja. Būtina vadovautis 1 ar 2 dalyse numatytais sąlygomis. Ši taisyklė taikoma, jeigu atitinkamas asmuo gauna didžiąją dalį juridinio asmens pajamų. Tai – naujovė, kuri reglamentuoja ir juridinio asmens veiklą. Tačiau kaip ir minėta, tokia norma yra tik rekomendacinio pobūdžio, todėl valstybės privalo pačios apsvarstyti tokios galimybės naudą ar pasekmes.

Paskutinė ketvirtoji 3 straipsnio 2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo dalis taip pat yra rekomendacinio pobūdžio, kuri nurodo, kad valstybės narės savo nuožiūra gali naudoti ir kitas baudžiamojo proceso procedūrų priemones, kurios yra skirtos konfiskuoti iš teisės pažeidėjo turtą, gautą iš nusikalstamos veikos.

Naujausi tarptautinės ir Europos Sąjungos teisėkūros procesai turto konfiskavimo srityje siejami būtent su galimybių konfiskuoti iš nusikalstamos veikos gautą turtą plėtimu, tačiau moksliniu lygmeniu ši konfiskuotino turto rūšis nagrinėjama retai, pasigendama detalesnės svarbiausių jo sampratą atskleidžiančių aspektų – turto nusikalstamos kilmės ir jo turinio analizės.¹⁴ Konkrečiau kalbant apie 2005 m. Europos Tarybos pamatinį sprendimą dėl konfiskavimo pasirinkti vieną ar kelis sprendimo būdus, kiek tai yra susiję su išplėstinio turto konfiskavimo institutu, valstybės narės perkeldamos šio sprendimo nuostatas į savo nacionalinę teisę pasirinko skirtingas taikymo galimybes, kas lėmė netinkamą šių nuostatų įgyvendinimą ir taikymą. Kai kurios Europos Sąjungos valstybės perkėlė taip, kaip nurodė 2005 m. Europos Tarybos pamatinis sprendimas, kitos, tarp jų ir Lietuva, žymiai plačiau. Todėl galima teigti, kad tai vienas iš pagrindinių veiksnių, kodėl išplėstinis turto konfiskavimas valstybės narėse lyg šiol taikomas skirtingai ir ne visuomet veiksmingai, žiūrint visos Europos Sąjungos kontekste. Taip pat, šis veiksnys lėmė ir vyraujantį tarpvalstybinį normų nesuderinamumą bei bendradarbiavimo stoką kovojant su nusikalstamumu.

¹⁴ PAUŽAITĖ, Rasa. *Iš nusikalstamos veikos gautas turtas kaip konfiskuotino turto rūšis*. Vilnius: Socialinių mokslų studijos, 2009, p. 196.

Bėgant laikui ir labiau ryškėjant šio 2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo spragoms, buvo priimtas vieningas sprendimas, kad būtina derinti toliau konfiskavimo nuostatas nustatant vienodą minimalų reglamentavimą.¹⁵ Vienas iš sprendimų būdų buvo naujas 2012 m. kovo 12 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl direktyvos (toliau – 2012 m. Europos Komisijos pasiūlymas dėl direktyvos).¹⁶ Šiame 2012 m. Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos buvo ne tik bandoma išspręsti problemas, kurios iškilo taikant ankstesnę 2005 m. Europos Tarybos pamatinį sprendimą, bet ir pasiūlyta išsamiau reglamentuoti ir nustatyti išplėstinio turto konfiskavimo, konfiskavimą iš trečiųjų asmenų ir konfiskavimo be apkaltinamojo nuosprendžio institutų efektyvų veikimą bei taikymo galimybes.

Verta paminėti, kad 2009 m. gruodžio 10 d. Europos Vadovų Taryba patvirtino daugiametę 2010 – 2014 m. programą pavadinimu „Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“ (toliau – Stokholmo programa)¹⁷. Stokholmo programoje buvo akcentuojama, kad Europos Sąjunga privalo sumažinti dėl globalizuotos ekonomikos organizuotam nusikalstamumui atsirandančias galimybes, visų pirma kilus finansų sistemos pažeidžiamumą didinančiai krizei, ir skirti tinkamų išteklių kuo veiksmingiau kovoti su tokio masto problemomis. Ši programa ragina visas nares būti atidesnėmis tiriant finansinius nusikaltimus bei taikyti visas jau turimas mokesčių, civilinės ir, žinoma, baudžiamosios teisės priemones. Pažymima, kad turtas turėtų būti konfiskuojamas veiksmingiau, o kad tai būtų efektyviai vykdoma, programa akcentuoja, kad tarnybos turėtų tarpusavyje bendradarbiauti daug glausčiau. Taip pat Europos Vadovų Taryba skatina remtis informacija, kuri kelia įtarimą dėl grynųjų pinigų operacijų bei dažniau konfiskuoti nusikalstamu būdu įgytas pajamas, remiantis 1990 m. lapkričio 8 d. Europos Tarybos konvencija „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“.¹⁸ Visos šios programos nuostatos skatina valstybes plėtoti ir taikyti ne vien tradicinį turto konfiskavimą, tačiau kaip efektyvią priemonę naudoti ir išplėstinio turto konfiskavimo institutą.

Skirmantas Bikelis manografijoje pažymi ir 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento priimtą pranešimą dėl organizuoto nusikalstamumo Europos Sąjungoje A7-

¹⁵ BIKELIS, S., et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 135.

¹⁶ 2012 m. kovo 12 d. *Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pajamų iš nusikaltimų išaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje*. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0085:FIN:LT:PDF>>

¹⁷ 2014 m. Europos Tarybos Stokholmo programa. Prieiga per internetą: <[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:52010XG0504\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:52010XG0504(01))>

¹⁸ 1990 m. gruodžio 22 d. Europos Tarybos Konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 12-263.

0333/2011.¹⁹ Savo pranešime ne kartą pabrėždamas tarptautinio organizuoto nusikaltimo masto didėjimą ir spartų tinklų vystymąsi, Europos Parlamentas ragina nepažeidžiant pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių, kurios yra įtvirtintos Pagrindinių teisių chartijoje ir Europos žmogaus teisių konvencijoje (toliau – EŽTK), kuo skubiau Europos Komisijai parengti veiksmingas taisykles, koku būdu turėtų būti taikomas išplėstinis turto konfiskavimas ir konfiskavimas be apkaltinamojo nuosprendžio, kad šie institutai duotų kuo didesnių rezultatų ir užtikrintų institutų efektyvumą. Beje, pranešime taip pat buvo paminėta galimybė konfiskuoti turtą ir iš trečiųjų asmenų, kurių vardu buvo registruotas turtas, taip palengvinant pareigą įrodyti kaltininko turto kilmę teisėsaugos pareigūnams. Atsižvelgiant į Europos organizuotą nusikalstamumą, Europos Parlamentas rekomenduoja Europos Komisiją parengti pasiūlymą, kurio tikslas būtų suvienodinti baudžiamumą visose šalyje, jeigu yra dalyvaujama tokio tipo organizacijose, kurios, dažniausia, gauna pelną vien dėl savo egzistavimo ir neturi konkretaus veiklos plano, sėkmingai daro įtaką visai tarptautinei ekonomikai bei vyraujančiai politikai. Šia rekomendacija bandoma visoms narėms nustatyti vienodas taisykles dėl turto įšaldymo ir konfiskavimo taikant visus konfiskavimo būdus, t. y. išplėstinį turto konfiskavimą, turto konfiskavimą be apkaltinamojo teismo nuosprendžio, galimybę konfiskuoti perleistą turtą iš trečiojo asmens bei turto ekvivalento konfiskavimą. Laikantis tokių nuostatų, manytina, kad valstybės daugiau tarpusavyje bendradarbiautų, o tai lemtų organizuoto nusikalstamumo mažėjimą.

Kaip atsaką į iškeltas anksčiau paminėtas užduotis, Europos Komisija 2012 metais pateikė anksčiau minėtą 2012 m. Europos Komisijos pasiūlymą dėl direktyvos. Šiuo 2012 m. Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos siekiama valstybės narių institucijoms padėti kuo lengviau konfiskuoti ir susigrąžinti visą pelną, kurį gavo nusikaltimą padaręs asmenys už tarptautinius sunkius ir organizuotus nusikaltimus. Aiškinamajame memorandume minima, kad siūlytinios Direktyvos tikslas yra pašalinti finansines paskatas atlikti tokio pobūdžio nusikaltimus, kurie daro įtaką teisėtai valstybių ekonomikai bei užkirsti kelią korupcijai, o pelną, kuris atsirado iš neteisėtos veiklos, atiduoti tokioms valstybės institucijoms, kurios užsiima šia veikla.

Vertėtų paminėti, kad siekiama Europos Sąjungos valstybės narėms nustatyti gaires, kurios susijusios su nusikalstamo turto įšaldymu ir turto konfiskavimu, taikant ne vien išplėstinį turto konfiskavimą, tačiau ir tiesioginį konfiskavimą, turto vertės ekvivalento konfiskavimą, konfiskavimą be apkaltinamojo nuosprendžio bei

¹⁹ 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento pranešimas. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0333+0+DOC+XML+V0//LT>

konfiskavimą iš trečiųjų asmenų. Analizuojant 2012 m. Europos Komisijos pasiūlymą dėl direktyvos ir lyginant jį su anksčiau aptartais Europos Sąjungos teisės aktais, matyti, jog yra reglamentuota nemažai naujų dalykų, kurie susiję su išplėstinio turto konfiskavimu, tačiau dauguma nuostatų yra tiesiog perkeltos iš ankstesnių tarptautinių bei Europos Sąjungos dokumentų tekstų.

Visų pirma, atkreiptinas dėmesys į tai, kad išplėstinis turto konfiskavimas 2012 m. Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos yra įvardijamas kitu pavadinimu, t.y. išplėstinio konfiskavimo įgaliojimai. Nors tai tai didelės reikšmės neturi, tačiau darbe bus laikomasi Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse vartotina apibrėžtimi.

Antra, minėtame 2012 m. Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos yra apibrėžtas išplėstinis turto konfiskavimas, kuris nurodo, kad tai visas asmens turtas, kuris yra nesusijęs su jo tiesioginėmis pajamomis iš tam tikro nusikaltimo, konfiskavimas. Kaip žinia, šiai konfiskavimo rūšiai nereikia nustatyti konkretaus ryšio tarp įtariamai nusikalstamo turto ir konkretaus nusikalstamo asmens elgesio, kuris baudžiamojoje teisėje yra vadinamas priežastiniu ryšiu. Pastebima, jog pajamų sąvoka buvo labiau išplėsta, palyginus su 2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo sąvoka. Manytina todėl, kad buvo siekis konfiskuoti visą pelną, kurį davė pajamos iš atliktų nusikaltimų, įskaitant ir netiesiogines pajamas. Pažymima, kad šis institutas taikomas tik tiems nusikaltimams, kurie įvardyti Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalyje (toliau – SESV).²⁰ Čia minimi nusikaltimai kaip terorizmas, prekyba žmonėmis bei seksualinis moterų bei vaikų išnaudojimas, neteisėta prekyba narkotikais, neteisėta prekyba ginklais, pinigų plovimas, korupcija, mokėjimo priemonių klastojimas, kompiuteriniai nusikaltimai bei organizuotas nusikalstamumas.

Trečia, Pasiūlymo 4 straipsnyje yra nustatyta, kad išplėstinis turto konfiskavimas nėra visiškai naujas darinys Europos Sąjungos teisėje ir jau 2005 m. Europos tarybos pamatinio sprendimu valstybės narės buvo įpareigosios perkelti visas turto konfiskavimo (kuris tiesiogiai ar netiesiogiai priklauso asmenims, nuteistiems už tam tikrus sunkius nusikaltimus arba kuriam yra taikomas 2002 m. birželio 13 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas pavadinimu 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu (toliau – 2002 m. Europos Tarybos pamatinis sprendimas) taikymo galimybes, į savo nacionalinę teisę. Tokią situaciją lėmė ne vien normų nepakankamas aiškumas, bet ir tai, kad alternatyviomis išplėstinio turto konfiskavimo galimybėmis buvo apribotas nutarimų konfiskuoti tarpusavio pripažinimas. Tai reiškia, kad vienos valstybės narės institucijos vykdo kitoje

²⁰ 2012 m. spalio 26 d. sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>>

valstybės narėje priimtus nutarimus konfiskuoti, tik jei jie bus grindžiami lygiai tokiomis pačiomis alternatyviomis galimybėmis, kokios yra taikomos toje valstybėje. Todėl išplėstinio konfiskavimo atveju kyla daug sunkumų dėl tokių nutarimų tarpusavio pripažinimo ir suderinamumo tarp Europos Sąjungos valstybių.

Pažymėtina, kad 2012 m. Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos yra pateikta gana naujų dalykų, tokių kaip platesnės išplėstinio turto konfiskavimo taikymo sąlygos ir pagrindai, nes nėra akcentuojamas organizuotas nusikalstamumas, o tik asmens tendencija daryti nusikalstamas veikas. Pavyzdžiui, teismas remdamasis konkrečiais faktais yra įsitikinęs, kad asmuo padaro nusikalstamą veiką, turi turta, kuris, tikriausia, buvo įgytas panašaus pobūdžio nusikalstama ar sunkumo veika. Pabrėžiama, kad toks atvejis kelia daug diskusijų vien dėl to, kad veikos sunkumas gali kiekvieną kartą būti suprantamas skirtingai, nes anksčiau jau minėtoje SESV 83 straipsnio 1 dalyje yra aiškiai nurodoma už kokias veikas yra galimas išplėstinio turto konfiskavimas. Tokia spraga šiuose teisės aktuose leidžia valstybių narėms pačioms nuspręsti ar vienokia ar kitokia atlikta nusikalstama veika patenka į išplėstinio turto konfiskavimo taikymo rėmus, taip formuojant skirtingą praktiką ir toliau leidžiant kilti neatitiktims teismų praktikoje.

Pastebima, kad šiame 2012 m. Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos nėra minimos alternatyvios išplėstinio turto konfiskavimo galimybės bei sankcijos, apie kurias buvo minima net 2005 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime ir kurias visos valstybės narės galėjo pasirinkti savo nuožiūra ir jas laisvai taikyti suderinus su savo nacionaline teise. Atvirkščiai nei Pamatiniame sprendime, buvo nustatyti minimalūs privalomi reikalavimai, kuriuos privalu taikyti bendrai visoms valstybių narėms. Tai, kaip galima teigti, yra viena iš 2012 m. Europos Komisijos pasiūlymo dėl direktyvos sėkmės priežasčių taikant išplėstinio turto konfiskavimo institutą, nes šalys nebuvo įpareigosos vienareikšmiškai priimti tokį pasiūlymą, taip sukeliant teisinį chaosą nacionalinėje teisėje.

Taip pat, minėtame 2012 m. Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos ne vien pažymima kada išplėstinis turto konfiskavimas yra galimas, bet ir atvirkščiai. Vienas iš tokių atvejų yra baudžiamosios teisės reguliuojamam senaties terminui nacionalinėje teisėje dėl panašios nusikalstamos veikos negali būti pradamas baudžiamasis procesas. Taip pat, kai baudžiamasis procesas jau vyko ir asmuo dėl tariamai atliktos nusikalstamos veikos buvo išteisintas ir teismas priėmė išteisinamąjį nuosprendį arba kitais atvejais, kai taikomas *ne bis in idem* principas.

Rengiant 2012 m. Europos Komisijos pasiūlymą dėl direktyvos 4 straipsnį darbo grupėje buvo daugiausia diskutuojama ir bandoma rasti optimaliausią ir visiems tinkantį variantą. Prieš 2012 metų spalio mėnesio TVR tarybos susibūrimo Briuselyje, valstybės

narės buvo įpareigos pateikti savo nuomonę dėl išplėstinio turto konfiskavimo taikymo pagrindo ir sąlygų. Po susitikimo buvo pastebėti tokie kriterijai kaip išplėstinio turto konfiskavimo taikymas esant tam tikrai nusikalstamos veikos rūšiai bei išplėstinio turto konfiskavimo instituto taikymas esant tik pavojingiems ar sunkiems nusikaltimams.²¹ Kilo klausimas kuris vis tik iš paminėtų kriterijų turėtų apriboti išplėstinio turto konfiskavimo užtikrinant efektyvumą bei sėkmingai jį įgyvendinant. Po ilgų debatų buvo nuspręsta toliau dirbti su dviem kriterijais ir prieita prie išvados, kad valstybės narės turėtų siekti išlaikyti nuostatas dėl išplėstų konfiskavimo įgaliojimų veiksmingumo, stengtis supaprastinti vienodą jos taikymą valstybės narėse ir laikytis proporcingumo principo bei atsižvelgti į tarpusavio pripažinimo poreikius. Reiktų paminėti, kad buvo dar vienas klausimas, kuris kėlė ne ką mažesnes diskusijas Taryboje, t. y. „bausmės slenksčio“ kriterijus, kuris reiškia mažiausią bausmės dydį. Buvo bandyta nurodyti konkretų bausmės dydį, bet vėliau buvo prieita prie išvados, kad toks reglamentavimas būtų gana sunkiai suderinamas tarp valstybės narių vien dėl tos priežasties, kad bausmių dydžiai valstybių narėse labai retai kada sutampa, o toks reglamentavimas keltų dar daugiau keblumų taikant tokį konfiskavimą praktikoje.

Labai svarbu paminėti, kad 2012 m. Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos dar yra akcentuojamos ir pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, nes iškart kyla hipotetinis klausimas, ar nebus pažeidžiamos pagrindinės asmens teisės, t.y. teisė į nuosavybę ir teisingą teismo procesą. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) nėra pasisakęs dėl išplėstinio turto konfiskavimo instituto galimybės EŽTK požiūriu, tačiau ne viename sprendime, kurie bus aptarti vėliau, teigiamai vertina tokį konfiskavimo būdą ir laikosi nuomonės, kad kiekvienu konkrečiu atveju laikantis teisingo proceso principų ir numatant tinkamas garantijas asmeniui, tokia procedūra yra galima ir veiksminga.

Darytina išvada, jog formuojant išplėstinio turto konfiskavimo instituto taikymą Europos Sąjungos teisėje išsiskyrė dvi pozicijos, t. y. pozicija, kurią palaikė Europos Komisija, siūlydama atsisakyti 2005 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime įtvirtintų nuostatų, kurios riboja išplėstinio turto konfiskavimo galimybes ir valstybės narės, kurios priešingai nei Europos Komisija, siekė numatyti kuo daugiau ribojimų taikant šį institutą. Ši dviprasė situacija parodo, kad formuojantis išplėstinio turto konfiskavimo institutui ir kaskart jį taikant, kyla daug neaiškumų ir netikslumų, o tai tik spartina organizuoto nusikalstamumo plėtrą ir efektyvumo stoką visame pasaulyje. Mano nuomone, su šia problema susiduria ne vien Lietuva, tačiau ir kitos Europos Sąjungos

²¹ 2012 m. spalio 16 d. Europos Sąjungos Tarybos pranešimas. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=LT&f=ST%2014826%202012%20INIT>>

valstybės, tačiau keičiant valstybės baudžiamosios politikos gaires ir įvertinant naujas turto konfiskavimo galimybes, bus lengviau pasiekiami ir atitinkami rezultatai.

1.3. Išplėstinis turto konfiskavimas Europos Sąjungos valstybėse

Kaip ir minėta anksčiau, tradicinis turto konfiskavimas Europos Sąjungos valstybėse nėra visiškai naujas dalykas. Akivaizdu, kad esant pagrįstam kaltinimui ir įrodžius pagrįstą konfiskuotino turto santykį su atlikta nusikalstama veika, visas turtas, t. y. nusikaltimo priemonės, dalykas ir gautos pajamos, gali būti konfiskuotas valstybės nuosavybėn. Tačiau laikui bėgant ir plintant ne vien organizuotam nusikalstamumui, bet ir sparčiai vystantis baudžiamosios teisės normoms, tapo akivaizdu, kad šio konfiskavimo, norint užtikrinti veiksmingą prevenciją daryti tokio pobūdžio nusikaltimus, neužtenka. Tokiu būdu gimė išplėstinio turto konfiskavimo vizija, kuri skelbė, kad turi būti įtvirtinta galimybė iš asmens paimti turtą, kai nėra tiksliai įrodyta, kad turtas yra gautas būtent iš tokios nusikalstamos veikos, tačiau yra labiau tikėtina nei netikėtina, kad šis turtas būtent yra gautas iš tokios nusikalstamos veikos. Didžiausia ir net šiuo metu didelės diskusijas kelianti problema yra ta, kad valstybės narės nežino kaip įrodyti tokio turto kilmę nepažeidžiant Konstitucijoje įtvirtintų principų.

Pastebima, kad kiek platesnį turto konfiskavimo taikymo galimybių mechanizmą, į kurį patenka ir išplėstinis turto konfiskavimas, taiko gana dauguma Europos Sąjungos narių. Kiekvienas iš institutų (išplėstinį turto konfiskavimą, turto konfiskavimo bausmę, civilinę konfiskaciją bei nepagrįstai įgyto turto turėjimo kriminalizaciją) atlieka skirtingus vaidmenis ir įvairiose situacijose leidžia taikyti tinkamiausią būdą. Pasak S. Bikelio, dažnai valstybės narės įteisina net kelis platesnius turto konfiskavimo mechanizmus nacionalinėje teisėje, tačiau dauguma to nedaro ir pasirenka tik vieną, pavyzdžiui, Čekija ar Slovėnija.²²

Pastebėtina, kad daugiau nei pusę valstybių vis tik yra numačiusios išplėstinio turto konfiskavimo galimybę savo baudžiamojoje teisėje. Devynios iš jų įtvirtino tik šią konfiskavimo galimybę, tačiau buvo ir tokių, antai Vokietija, kuri buvo įtvirtinusi kartu dar ir civilinę turto konfiskavimo procedūrą, kuri vėliau Vokietijos Federacinės Respublikos konstitucinio teismo (toliau – VFR konstitucinis teismas) nutarimu pripažinta prieštaraujanti VFR Konstitucijai. Kylant giliom diskusijom visuomenėje dėl

²² BIKELIS, S., et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 152.

išplėstinio turto konfiskavimo galimybių pritaikymo nacionalinėje teisėje, natūralu, kad apie tai yra pasisakę ne vien valstybės narių Aukščiausieji, bet ir Konstituciniai teismai. Laikomasi nuomonės, kad ši priemonė gali būti taikytina jei nėra taikomos nuostatos, kurios taikytinos atgal, t. y. iki turto įsigijimo momento. Tai reiškia, kad turtui įgytam prieš išplėstinio turto nuostatos įtvirtinimą, turėtų būti taikomi kiti konfiskacijos būdai.

2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo straipsniuose yra pažymėti reikalavimai, kurie turi egzistuoti, norint taikyti išplėstinio turto konfiskavimo galimybę, t. y. su terorizmu susijusius nusikaltimus padariusių asmenų turtui ir organizuotų grupių narių turtas, kai jie nubausti už tam tikrus nusikaltimus ir numatytoji maksimali bausmė viršija tam tikrai atvejais keturis ar penkis metus. Kadangi nėra numatyti kiek plačiai valstybės narės privalo taikyti išplėstinio turto konfiskavimą, pastebima tendencija, kad savo nacionalinėje teisėje išplėstinio turto konfiskavimo taikymo galimybės yra dar labiau sukonkretinamos. Pavyzdžiui Danija, jungdamasi prie 1992 m. Maastrichto sutarties, susitarė dėl specialios išlygos, kuri leido derinti savo įstatymus pagal savo poreikius, tačiau atsižvelgiant į vyraujančią teisę visoje Europoje, todėl, ji numato išplėstinio turto konfiskavimo galimybę tokiems asmenims, kurie yra nuteisti už nusikaltimą iš jų maksimali bausmė siekia 6 metus, išskyrus nusikaltimus, kurie yra susiję su narkotinėmis medžiagomis.²³ Visai kitokia taisykle vadovaujasi Vokietija, kurios įstatymai sako, kad išplėstinio turto konfiskavimo galimybė gali būti taikoma tik tuomet, kai nusikaltimas buvo atliktas organizuotoje grupėje ar veikiant itin profesionaliai (taip nurodyta ir 2005 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime). VFR Konstitucinis Teismas nusprendė, kad išplėstinis turto konfiskavimas nepažeidžia kaltės, nekaltumo prezumpcijos, proporcingumo ir teisės į nuosavybę principų.²⁴

Panašu, kad valstybės, kurios konkrečiai įvardija nusikaltimų rūšis, už kurias taikoma ši konfiskavimo rūšis, yra numaćiusios ir savanaudiškus bei paprastai padaromus nusikaltimus nereikalaujant didelio profesionalumo. Mano nuomone, taip apibrėždamos ir siaurindamos išplėstinio turto konfiskavimo instituto taikymo galimybės, narės veikia visiškai priešingai nei nurodyta 2005 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime taip sudarydamos dar daugiau abejonių ir spragų šio instituto veiksmingam ir efektyviam taikymui kovojant su organizuotu nusikalstamumu. Visai kitoks reglamentavimas yra įtvirtintas Lietuvos nacionalinėje teisėje, kurį ir aptarsime kitame skyriuje.

²³ ADLER- NISSEN, Rebecca. *Gammeltoft-Hansen T. Straitjacket or Sovereignty Shield? The Danish Opt-Out on Justice and Home Affairs and Prospects after the Treaty of Lisbon*. Danish Foreign Policy Yearbook, 2010, p. 137 – 161. Priega per internetą: <http://static-curis.ku.dk/portal/files/168337209/Straitjacket_or_Sovereignty_Shield.pdf>

²⁴ 2004 m. sausio 14 d. Vokietijos konstitucinio teismo sprendimas Nr. 2 BvR 564/95 Dėl išplėstinio turto konfiskavimo. Priega per internetą: <http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20040114_2bvr056495.html>

1.4. Išplėstinio turto konfiskavimo raida ir teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės iškeltomis naujomis turto konfiskavimo idėjomis, ir siekiant tapti vakarietiška valstybe, Lietuvos Respublikos prezidentė prabilo apie poreikį keisti Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir šalia tradiciniu jau tapusiu turto konfiskavimo, papildyti jį nauju straipsniu, kuris įvardytas bus kaip „išplėstinis turto konfiskavimas“.²⁵

Pažymėtina, kad prieš tai galiojusiam 1969 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – LTSR BK) buvo nurodyta, kad turto konfiskavimas yra laikomas kriminaline bausme ir yra taikoma greta laisvės atėmimo už sunkius nusikaltimus kaip papildoma bausmė. Ši bausmė buvo laikoma griežta, kadangi konfiskuojamo turto apimtis nebuvo ribojama įstatymo ir savo sunkumu prilygstanti sunkiam nusikaltimui. Toks teisinis reguliavimas neatitiko proporcingumo principo ir buvo per griežtas. Tuo tarpu Europos Sąjungos valstybėse turto konfiskavimas buvo suprantamas kitaip.²⁶ Šis konfiskavimo būdas buvo tiesiogiai sietinas su nusikaltimu, t. y. konfiskuotinu turtu buvo laikytinas tik toks asmens turtas, kuris atsirado iš būtent tos nusikalstamos veikos ar buvo naudotinas tam nusikaltimo padarymui. Konstitucinis Teismas 1993 m. gruodžio 13 d. nutarime konstatavo, kad turto konfiskavimas yra viena iš prevencinių poveikių priemonių, kuria siekiama demotyvuoti asmenis daryti savanaudiškus nusikaltimus, kurie daro didelį poveikį Lietuvos Respublikos finansinei sistemai.²⁷ Pastebima, jog nutarime nėra pasakyta, jog ši prevencinė poveikio priemonė taikoma tik už sunkias ar labai sunkias nusikalstamas veikas, bet tik pasako, kad visų pirma, tai turi padėti užkirsti kelią sunkioms ir iš savanaudiškų paskatų padarytoms nusikalstamoms veikoms. Kita vertus, ši priemonė gali būti taikoma savanaudiškų nusikalstamų veikų padarymo atvejais.²⁸ Taip pat pažymima, kad konfiskuotinas turtas gali būti tik pačiam nuteistajam priklausantis turtas, atsižvelgiant į nusikaltimo pobūdį, pavojingumo laipsnį, kaltininko asmenybę bei kitas reikšmingas bylos aplinkybes. Teismas atsižvelgia į kaltininko turtinę padėtį bei įgyto turto realias šaltinių galimybes.

²⁵ Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prezidente-pasirase-pataisas-del-isplestinio-turto-konfiskavimo.d?id=39499019>>

²⁶ PIESLIAKAS, Vytautas. *Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisės problemos, 1994, p. 39–47. Taip pat PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 227–239.

²⁷ 1993 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 148 straipsnio 2 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 93 straipsnio 1 ir 2 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1993, nr. 70-1320.

²⁸ 2010 m. sausio 12 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje 2K-7-83/2010.

Vadovaudamasis tokiomis aplinkybėmis teismas gali skirti dalies turto ar atskirų daiktų konfiskavimą. Remdamasis tokiais argumentais Konstitucinis Teismas konstatavo, kad ši teisės norma neprieštaruja Konstitucijai, t. y. nėra antikonstitucinė. Savo ruožtu Vokietija, skirtingai nei daugelis Europos valstybių, tokią normą pripažino antikonstitucine ir savo 2002 m. kovo 20 d. sprendimą argumentavo tuo, kad toks sankcijos griežtumas yra neprognozuojamas tiems asmenims, kuriems bus taikoma ši norma. Taip pat, normos dispozicija per daug plačiai apibrėžia teismo diskreciją taikant normą ir tai prieštaruja konstituciniam baudžiamųjų nuostatų teisinio apibrėžtumo reikalavimui.²⁹

Analizuojant Konstitucinio Teismo nutarimą, manytina, kad pripažinus turto konfiskavimo normą antikonstitucine, nebūtų įmanoma konfiskuoti turto, kuris buvo įgytas iš padarytos nusikalstamos veikos ir valstybė būtų bejėgė kovoti su tokio pobūdžio nusikaltimais. Tačiau laikui bėgant tokios nuomonės buvo atsisakyta ir sparčiai vystantis naujomis teisinėmis idėjomis grindžiamai sistemai, Lietuvos Respublikos Seimas 2000 metais priėmė ir jau 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus BK pakeitė visą turto konfiskavimo sampratą ir teisinį reguliavimą.³⁰ Turto konfiskavimas neteko bausmės statuso ir buvo priskirtas prie baudžiamojo poveikio priemonių, o jo taikymas sietinas su nusikalstamu būdu gautu ar nusikalstamas veikas darant naudotu turtu. Manytina, kad iš nusikalstamos veikos gautas konfiskuotinas turtas yra vienas iš tradicinių turto konfiskavimo mechanizmų, kurį norint taikyti reikalingas itin preciziškas įrodymų vertinimas, kad tas turtas gautas būtent iš nusikalstamos veikos, neliečiant asmens kito teisėtomis pajamomis įgyto turto.

Pagal baudžiamąjį įstatymą turto konfiskavimo turinį sudaro priverstinis, neatlygintinas iš nusikalstamos veikos gauto, darant nusikalstamą veiką panaudoto ar nusikalstamai veikai daryti suteikto turto paėmimas valstybės nuosavybėn. Visi šie turto konfiskavimo pagrindai yra įtvirtinti BK 67 ir 72 straipsniuose, kuriuose nurodyta, kad ji gali būti skiriama pilnamečiui ar nepilnamečiui asmeniui kartu su bausme, atleidus jį nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, o esant nustatytoms sąlygoms – kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims (tretiesiems asmenims).

Kalbant apie baudžiamojo poveikio priemones, kurios yra įtvirtintos BK 67 straipsnyje, nuo naujojo BK įsigaliojimo dienos buvo daugiausiai kartų keistas arba papildytas straipsnis iš visų bendrosios dalies straipsnių. Šio straipsnio redakcija sukėlė

²⁹ 2002 m. kovo 20 d. Vokietijos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl turto konfiskavimo bausmės Nr. 2 BvR 794/95. Prieiga per internetą: http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rs20020320_2bvr079495.html

³⁰ PIESLIAKAS, Vytautas. *Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė*. Vilnius: Jurisprudencija, 2011, p. 681.

daug diskusijų ir net viename iš Lietuvos Respublikos Seimui pateiktų BK projektų, baudžiamojo poveikio priemone siūlyta įtvirtinti tik vienintelį turto konfiskavimo institutą.³¹ Šiuo metu baudžiamojo poveikio priemonių yra net dešimt, o dauguma teisės mokslininkų tai įvardina kaip „baudžiamosios teisės naujoves“.³² Tačiau ši diskusija nėra palikta ramybėje ir lyg šiol pastebima, kad įstatymo leidėjo šie straipsniai yra keičiami. Kalbant apie baudžiamojo poveikio priemones reikia pažymėti, kad viena iš pagrindinių funkcijų yra nubausti asmenį, kuris padarė pavojingą nusikalstamą veiką, todėl galiojančiame BK bausmė yra įvardijama kaip valstybės prievartos priemonė, kuri yra skiriama tik teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui, taip bandant ne vien apginti jau pažeistus teisinius gėrius, bet ir atgrasyti daryti tokias veikas vėliau.³³ Baudžiamojo poveikio priemonės paskirtis yra bausmės įgyvendinimas, su kuo sutiko ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) savo nutartyje.³⁴

BK 72 straipsnio nuostatos tiesiogiai orientuotos tiek į fizinį kaip nusikalstamos veikos subjektą, tiek ir į juridinį asmenį. Juridiniam asmeniui turto konfiskavimas gali būti skiriamas kartu jau su paskirta teismo bausme arba ir tais atvejais, kai jis nėra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, bet valdo, naudoja ar disponuoja turtu, kuris buvo nusikalstamos veikos įrankis ar tokios veikos rezultatas. Pastarąjį atvejį dažnai savo praktikoje naudoja ir LAT, kuris vienoje savo nutartyje išaiškino, kad perduotas turtas asmenims, kurie galėjo ar turėjo žinoti, kad šis turtas, pinigai ir už juos įgytos vertybės yra gautos iš kito asmens nusikalstamos veikos. Tokiu atveju neturi reikšmės, ar juridinis asmuo bus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.³⁵

Pažymima, kad LAT savo apžvalgoje minėjo, kad turto konfiskavimas yra laikomas visų pirma prevencine, o vėliau ir turtine paskirties baudžiamojo proceso poveikio priemone, kuri skelbia, kad svarbiausia yra ne vien nubausti asmenį, kuris padarė nusikalstamą veiką, tačiau ir padaryti taip, kad ta nusikalstama veika taptų ekonomiškai nenaudinga bei išimti iš apyvokos tokį turtą, kuris buvo panaudotas kaip įrankis nusikalstamoms veikoms atlikti.³⁶ Tradicinio nusikaltimo pajamų konfiskavimo

³¹ 1999 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas, nr. P-2143A. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.90162?jfwid=rivwzvvpvg>>

³² LEVON, Justyna. *Baudžiamojo poveikio priemonių instituto atsiradimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse*. Vilnius: Teisė, 2013, p. 181–182.

³³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 89- 2741, 41 straipsnis.

³⁴ 2006 m. sausio 31 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje 2K-69/2006.

³⁵ 2005 m. gegužės 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje 2K-198/2005.

³⁶ 2010 m. vasario 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga.

nepakankamumas, jo neefektyvumas siekiant paimti pajamas iš gerai organizuotų savanaudiškų nusikaltimų yra visuotinai (tiek Lietuvoje, tiek užsienyje ir tarptautiniu lygiu) pripažinta problema,³⁷ todėl Prezidentės užmojai nebuvo vertinami skeptiškai ir kovojant su neteisėtomis pajamomis jau 2010 m. gruodžio 2 d. buvo priimtas baudžiamasis įstatymas kriminalizavęs neteisėtą praturtėjimą bei įtvirtinęs išplėstinio turto konfiskavimo galimybę Lietuvos Respublikos baudžiamojoje sistemoje. Iš to sekė, kuo pačiu buvo praplėstas ir BK 67 straipsnis, kuriame buvo papildytas baudžiamojo poveikių priemonių sąrašas.

³⁷ PAKŠTAITIS, Laurynas. *Neteisėtas praturtėjimas kaip nusikalstama veika: ištakos, kriminalizavimo problema, taikymas, perspektyvos*. Vilnius: Jurisprudencija, 2013, p. 323.

2. Išplėstinio turto konfiskavimo samprata

Išplėstinio turto konfiskavimo instituto atsiradimas 2010 metais nėra naujas ir netikėtas reiškinys Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje, kadangi jau 2005 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime buvo rekomenduotina kuo greičiau imtis veiksmų, kad šis institutas pradėtų veikti ir būtų įteisintas valstybės baudžiamosios teisės.

Pažymėtina, kad Vokietija yra viena pirmųjų valstybių, kuri įtvirtino išplėstinį turto konfiskavimą ir jį įteisinusi savo VFR BK 73 d straipsnio pavadinimu „Erweiterte Verfall“.³⁸ Šio straipsnio norma skelbia, kad remtis šiuo turto konfiskavimo būdu galima tik tuomet, jei nusikalstama veika yra glaudžiai susijusi su organizuotu nusikalstamumu, o konfiskuoti turtą iš vykdytojo, kurstytojo ar padėjėjo gali ir tuomet, kai yra numanomas nusikaltimo padarymo įrankis. Tai atvėrė kelią teismui į tiesioginį pinigų konfiskavimą, kurių atsiradimo asmuo negali pagrįsti teisėtais būdais. Šiuo atveju teismas remiasi prielaida ir konfiskuoja turtą dėl to, kad turtas įgytas iš nusikalstamos veikos. Esminė Vokietijos baudžiamojo kodekso straipsnio dėl išplėstinės turto konfiskacijos naujovė buvo ta, kad nereikėjo neginčtinai pagal visas proceso taisyklės įrodyti, kad turtas įgytas iš nusikalstamos veikos.³⁹ Teismui pakako tikėti mažai tikėtiniais turto įsigijimo šaltiniais, kad galėtų pritaikyti išplėstinio turto konfiskavimo institutą asmeniui. Tačiau reikia nepamiršti, kad teismas visuose savo sprendimuose akcentavo proporcingumo principo taikymą ir jo svarbą sprendžiant tokio pobūdžio bylas.

Prieš dešimtį metų Vokietijoje vyko plati diskusija dėl to, ar įrodinėjimo naštos perkėlimas teisiamajam taikant išplėstinę turto konfiskaciją atitinka Konstitucijos nuostatas.⁴⁰ Kaip ir minėta anksčiau, VFR konstitucinis teismas šios normos antikonstitucine nepripažino, todėl išplėstinio turto konfiskavimo galimybė yra sėkmingai taikoma lyg šių dienų.

Pastebima, kad Lietuvos Respublikos Seimas dar 1993 m. birželio 10 d. priimdamas įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso, civilinio proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“.⁴¹ Šiuo įstatymu buvo iš esmės pakeista turto konfiskavimo samprata lyg tol galiojančiuose teisės aktuose. Viena iš straipsnių buvo nustatyta, kad turto konfiskavimas buvo galimas tik tuomet, jei žala padaryta valstybinei ar visuomeninei įmonei, įstaigai, organizacijai. Paimamas

³⁸ Vokietijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>>

³⁹ PIESLIAKAS, Vytautas. *Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė*. Vilnius: Jurisprudencija, 2011, p. 680.

⁴⁰ LAMMICH, Siegfried. *Kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonės Vokietijoje*. Vilnius: Jurisprudencija, 1999, p. 53.

⁴¹ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso, baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*, 1993, nr. 26-597.

turtas taip pat valstybės nuosavybėn. Užsiimant komercine – ūkine veikla ar veikla, kuriai reikalingas leidimas užtraukdavo baudą ir turto konfiskavimą. Daugiausia panašumų į dabartinį išplėstinio turto konfiskavimo institutą turėjo straipsnis, kuriame buvo konstatuota, jog įrašant į prekių dokumentą melagingas žinias, surašant ar išduodant melagingo prekių dokumento, suklastojant tokio dokumento, esančio įmonės, įstaigos ar organizacijos byloje, taip pat suklastojant prekių dokumento ir jį panaudojant – užtraukdavo baudą nuo dešimties tūkstančių iki vieno šimto tūkstančių talonų su prekių, įgytų suklastojus dokumentus, konfiskavimą. Tai reiškia, kad buvo konfiskuojamas ir toks turtas, kuris buvo įgytas už talonus, kurie galimai buvo suklastoti ir galimai už juos įgytas tas turtas.

Anksčiau jau minėtu įstatymu išplėstinio turto konfiskavimo instituto gyvavimas nebuvo pamirštas ir dar 1998 m. BK projekto nuostatuose buvo dėstoma, kad taikant turto konfiskavimą asmeniui, nuteistam už nusikalstamo susivienijimo organizavimą ar dalyvavimą jame, nusikaltimus, susijusiais su narkotikais, už sunkius ir labai sunkius nusikaltimus nuosavybei, kyšio ar dovanos paėmimą, kontrabandą, nelegalų migrantų gabenimą, prekybą ginklais, sąvadavimą prostitucijai laikoma, kad visas per nusikalstamos veiklos laikotarpį ir dvejus metus po to įgytas ir pas kaltininką esantis ar kitiems asmenims perduotas turtas yra gautas iš nusikalstamos veiklos. Ir toks turtas yra konfiskuotinas.⁴² Taigi, kaip matyti, tai buvo toks turto konfiskavimas, kokį dabar vadintume išplėstiniu, tačiau tuometinė Vyriausybė nepritarė šiam projektui ir panaikino tokią nuostatą. Dabar galime svarstyti tik kodėl ir kaip būtų pasikeitusi mūsų visuomenė, jei turėtumėme tokį ginklą kovai prieš organizuotą nusikaltimą, kuris, ypač atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, tapo nevaldomas ir sunkiai žabojamas teisinėmis priemonėmis, kurios buvo įtvirtintos to meto įstatymuose.

Kaip ir minėta anksčiau, 2010 m. gruodžio 2 d. įstatymu Nr. XI-1199⁴³ kartu su neteisėto praturtėjimo kriminalizavimu buvo įtvirtinta ir išplėstinio turto konfiskavimo galimybė. Šios baudžiamosios poveikio priemonės juridinis faktas, kaip ir minėta anksčiau, buvo 2005 Europos Tarybos pamatinio sprendimo rekomendacija, kuri nurodė gaires valstybėms, kaip jos turėtų taikyti rekomendacijas, atsižvelgus į kiekvienos nacionalinę teisę, teisinius papročius bei vyraujančias teises tradicijas. Pažymima, jog sprendimo priėmimas sietinas su rimčiausiais transnacionaliniais nusikaltimais kaip nusikalstamas susivienijimas, pinigų padirbinėjimas bei plovimas, prekyba žmonėmis,

⁴² PIESLIAKAS, Vytautas. *Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė*. Vilnius: Jurisprudencija, 2011, p. 681

⁴³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo⁷², 189¹ straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 145-7439.

nelegalios migracijos organizavimas, seksualinis vaikų išnaudojimas ir vaikų pornografija, prekyba narkotikais, terorizmas. Tai nusikaltimai, su kuriais privalo kovoti kiekviena valstybė.

Pažymėtina, kad ši konfiskavimo rūšis Lietuvoje yra taikoma daug plačiau ir kaip skelbia įstatymų rengėjas, papildydamas BK straipsnius, jo pagrindinis tikslas yra Lietuvos baudžiamojoje teisėje įtvirtinti kompleksą priemonių, kurios leistų plačiau taikyti turto konfiskavimą, iš kaltininko paimti visą neteisėtai gautą turtą ir baudžiamojon atsakomybėn patraukti tokį turtą įgijusius ar padėjusius nuslėpti jo kilmę asmenis. Tuo siekiama sudaryti sąlygas korupcinius, turtinius, ekonominius, finansinius ir kitus savanaudiškus nusikaltimus padaryti ekonomiškai nenaudingus ir todėl mažiau patrauklius nusikalsti linkusiems asmenims, pakirsti pavienių asmenų ir nusikalstamų organizacijų potencialą daryti naujas nusikalstamas veikas, taip mažinti jų paplitimą ir valstybei bei visuomenei daromą žalą.⁴⁴

BK 72³ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad išplėstinis turto konfiskavimas yra kaltininko turto ar jo dalies, neproporcingos kaltininko teisėtoms pajamoms, paėmimas valstybės nuosavybėn, kai yra pagrindas manyti, kad jis gautas nusikalstamu būdu. Kaip būtinoji sąlyga yra ta, kad asmuo turi būti pripažintas teismo kaltu arba atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Išplėstinio turto konfiskavimas gali būti taikomas esant tik šiomis sąlygoms:

1. Kaltininkas pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arba labai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurio jis turėjo ar galėjo turėti turtinės naudos;
2. Kaltininkas turi šio kodekso uždraustos veikos padarymo metu, po jos padarymo arba per penkerius metus iki jos padarymo įgyto turto, kurio vertė neatitinka jo teisėtų pajamų arba per šiame punkte nurodytą laikotarpį kitiems asmenims yra perleidęs tokio turto;
3. Toks turtas daugiau nei 250 MGL viršija teisėtai turimą turtą;
4. Baudžiamojo proceso metu kaltininkas nepagrindžia šio turto įsigijimo teisėtumo.

Šiomis įtvirtintomis nuostatomis, įstatymų leidėjas ne tik įgyvendino 2005 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime skelbiamas idėjas, tačiau ir įnešė į nacionalinę teisę daug diskusijų ir neaiškumo taikant jį praktikoje. Remiantis informacinės prokuratūros sistemos duomenimis, laikotarpiu nuo 2010 m. gruodžio 2 d. iki 2017 m. balandžio 1 d. išplėstinis turto konfiskavimas nebuvo pritaikytas nei vienoje

⁴⁴ 2010 m. rugpjūčio 26 d. įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-2344, XIP-2345 aiškinamasis raštas. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.380073>>

baudžiamojoje byloje.⁴⁵ Tokią turto konfiskavimo rūšies lemtį lemia daugelis veiksnių, kurie bus aptarti kitose darbo dalyse.

2.1. Išplėstinio turto konfiskavimo taikymo sąlygos

BK 72³ straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintos trys sąlygos, kurioms visoms esant, gali būt taikomas išplėstinis turto konfiskavimas. Nagrinėjant 2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo nuostatas matyti, kad sprendime buvo nurodyta taikyti išplėstinio turto konfiskavimo galimybę tik dėl organizuotų nusikaltimų tokių, kaip neteisėtas disponavimas narkotinėmis medžiagomis, terorizmas, nusikaltimai susiję su euro įvedimu, pinigų plovimu ar padirbinėjimu, prekyba žmonėmis, seksualiniu vaikų išnaudojimu ar pornografija, asmenų neteisėtu gabenimu ir pan.

Pirma, lyginant 2005 m. Europos Tarybos pamatinį sprendimą su BK 72³ straipsnio 2 dalimi įtvirtintomis nuostatomis, aiškiai matyti, kad ji yra žymiai platesnė ir nurodo, kad išplėstinio turto konfiskavimo institutą galima taikyti tuomet, kai kaltininkas pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arba labai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurios jis turėjo ar galėjo turėti turinės naudos. Baudžiamajame įstatyme yra išaiškinta, kad apysunkiu nusikaltimu laikoma pavojinga ir BK uždrausta veika, kuri buvo padaryta tyčia ir už kurią baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija trejus metus laisvės atėmimo, bet neviršija šešerių metų laisvės atėmimo. Sunki ir labai sunkiu nusikaltimu yra laikomos tokios pat požymius atitinkančios veikos, tik už pirmiau minėtą suteikiama bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, tačiau neviršija dešimties, o už labai sunkų – bausmė viršija dešimties metų laisvės atėmimo bausmę.⁴⁶

Toks platus nusikalstamų veikų skaičius praktikoje sukelia daug diskusijų, ir kaip teigia O. Fedosiukas „vyksta sąmoningas proporcingumo principo aukojimas“.⁴⁷ Proporcengumo principas baudžiamojoje teisėje suprantamas kaip principas, pagal kurį taikomos teisinės priemonės turi būti tinkamos tikslams pasiekti ir neperžengti būtinumo ribų.⁴⁸ Tiesa, nors šis principas *expressis verbis* neįvardytas Konstitucijoje, vis vieną,

⁴⁵ Prokuratūros informacinė sistema IPS.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 89- 2741, 11 straipsnis ir ABRAMAVIČIUS, A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 96.

⁴⁷ FEDOSIUK, Oleg. *Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo*. Vilnius: Jurisprudencija, 2012, p. 1223.

⁴⁸ 2008 m. sausio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje 2K-72/2008.

konstitucinėje jurisprudencijoje jis laikomas privalomu teisinės valstybės požymiu.⁴⁹ Minimo principo laikytis yra privaloma, tačiau toks principo įgyvendinimas yra sunkiai suprantamas straipsnio veikimo zonoje dėl to, kad nėra įtvirtinta jokių konkrečių nuostatų, kurios sietų inkriminuojamą nusikaltimą su konfiskuojamu turtu arba bent jau atitiktų nurodytų tikslų ryšį tarp nusikalstamos veikos ir to turto. Pavyzdžiui, iš nusikaltėlio, kuris įvykdė plėšimą įsibrovus į patalpą ir pasisavino joje esančią buitinę techniką (kvalifikuojamas kaip apysunkis nusikaltimas), konfiskuojamas nekilnojamasis turtas, kurio jis negali pagrįsti teisėtomis pajamomis ir kurio vertė kelis šimtus kartų viršija turto vertę, kuris buvo pagrobtas nusikaltimo metu. Mažai tikėtina, kad iš tokio pobūdžio nusikaltimų galima išgyti tokios vertės turtą. Tokia situacija pažeistų proporcingumo principą ir asmens teises, kadangi pati Konstitucija įtvirtina asmens nuosavybės neliečiamumą ir jos paėmimą tik įstatymų nustatyta tvarka.⁵⁰ Svarbus veiksnys yra ir tai, kad toks normos veikimas apsunkena teisėsaugos darbą, kadangi tokie iš pažiūros menkaverčiai nusikaltimai reikalautų labai daug žmogiškųjų išteklių, kuriuos tikslingiau būtų panaudoti nagrinėjant sudėtingas su organizuotu nusikalstamumu ar finansiniais nusikaltimais susijusias bylas. Juk net pačiame 2005 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime, pasiūlyme dėl direktyvos ir kituose tarptautiniuose dokumentuose pasakyta, kad išplėstinio turto konfiskavimo institutą reiktų naudoti kaip įrankį kovojant su stambaus masto organizuotu nusikaltimu, nagrinėjant sudėtingas finansines schemas, seksualinius nusikaltimus ir pan., o ne nagrinėjant menkaverčius nusikaltimus, kurie turi nelabai daug reikšmės visai finansinei sistemai.

Nagrinėjant šią straipsnio dalį plačiau, tenka pripažinti, kad turčinės naudos apibrėžimas praktikoje sutinkamas gana dažnai nors ir nėra niekur tiesiogiai reglamentuotas įstatymuose, o tai sukelia daugybę diskusijų praktikoje nustatant ją. Pavieniui šios sąvokos yra dažnai vartojamos, aiškinamos ir visuotinai pripažįstamos, pavyzdžiui, lietuvių kalbos žodynas aiškina, kad turtas yra nuosavybės teisėmis turimos materialinės gėrybės,⁵¹ o nauda yra tai, kas gaunama iš ko vertinga, reikalinga, pelninga.⁵² Nuo pradinės turto formulotės kiek nukrypstama Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme, kur nurodoma, kad turtas tai – daiktai, pinigai, vertybiniai popieriai,

⁴⁹ 1996 m. balandžio 18 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 1997 m. vasario 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos konstitucija. *Valstybės Žinios*, 1992, nr. 33-1014, 23 straipsnis.

⁵¹ Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-03-26]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>

⁵² *Ibid.*

kitos finansinės priemonės, kitas turtas bei turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės.⁵³ Buhalterinės apskaitos įstatyme turtas įvardijamas kaip materialiosios, nematerialiosios ir finansinės vertybės, kurias valdo ir naudoja ir (arba) kuriomis disponuoja ūkio subjektas ir kurias naudojant tikimasi gauti ekonominės naudos.⁵⁴ Galima preziumuoti, kad įstatymų leidėjas nepateikia tikslios turto sąvokos apibrėžimo, nes tikslingiausia būtų jei tai padarytų besiformuojanti teisės doktrina, nors kaip ir anksčiau išvardintuose teisės aktuose kartais įvardina turto apibrėžimą.⁵⁵ Plačiau analizuojant turto apibrėžtį teisės aktuose, matyti, jog kiekvienu atveju išvardijamas kiek siauresnis ar platesnis atskirų turto vienetų (pinigai, daiktai) ar turto rūšių (finansinis turtas, materialusis turtas), bet vieno termino, kuris apimtų visas galimas turto formas, rūšis bei vienetus – nėra, todėl tai yra viena iš priežasčių, kodėl nuo 2014 metų liepos mėnesio buvo intensyviai įgyvendintas Europos Komisijos specialios 2007 – 2013 metų programos „Nusikalstamumo prevencija ir kova su nusikalstamumu“ projektas Nr. HOME/2013/ISEC/AG/FINEC/400005195 „Finansų tyrimo ir nusikalstamu būdu įgyto turto paieškos bei valdymo gebėjimų stiprinimas efektyviai profesionalaus ir organizuoto nusikalstamumo prevencijai“ ir Lietuvos kriminalinės policijos biurui bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos teisėsaugos institucijomis sukurta Turto tyrimo metodologija.⁵⁶

Turto tyrimo metodologijoje teisėsaugos pareigūnams palengvinti ir formuoti vienodą praktiką išaiškinta, kad teisine prasme turtu yra laikomi tie civilinių teisių (nuosavybės) objektai, kurie turi objektyvią vertę, civilinio apyvartumo savybę ir turtu yra laikytina tai, ką galima įvertinti pinigine išraiška. Turto tyrimo metu nustatomas asmeniui nuosavybės teise priklausantis turtas. Taip pat, yra nustatomas turtas, kuris priklauso asmeniui, pavyzdžiui, pasinaudojant registrais, atliekant kratas bei apžiūras, užklausiant bankus dėl nuomojamų seifų, turto deklaracijoje išsiaiškinant deklaruotas vertybes ir t. t. Taip pat, atkreipiamas dėmesys ir į tokį turtą, kuris yra registruotas kitų asmenų vardais, tokie fiktyvūs teisiniai santykiai tarp asmenų susiklosto tariamų ar apsimestinių sandorų sudarymo metu. Kriminalinės žvalgybos metu arba ikiteisminio tyrimo metu yra nustatomas turtas, kurio tikroji nepriklausomybė kelia abejonių. Tokiu atveju per nuosavybės teisės turinį būtina įrodinėti tikrąją to turto priklausomybę.

⁵³ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 64-1502, 2 straipsnis, 23 dalis.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Buhalterinės apskaitos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 99-3515, 2 straipsnis, 17 dalis.

⁵⁵ JAKUTYTĖ- SUNGAILIENĖ, Asta. *Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje*. Vilnius: Socialinių mokslų studijos, 2009, p. 213- 227.

⁵⁶ Lietuvos kriminalinės policijos biuras. *Turto tyrimo metodologija*. Vilnius: UAB Baltic print, 2016.

Praktikoje, kaip ir anksčiau minima, galimi keli atvejai, kai netikras turto savininkas neva įgyja nuosavybės teisę, taip padėdamas įtariamajam, tikrajam turto savininkui, nuslėpti turtą. Tai tariamų ir apsimestinių sandorių sudarymas. Tariamuoju sandoriu laikomas toks sandoris, kuris sudaromas tik dėl akių (neketinant sukurti teisiųjų pasekmių)⁵⁷ ir toks sandoris dar vadinamas fiktyviu. Jis laikomas niekiniu.⁵⁸ o apsimestiniu – sandoris kitam sandoriui pridengti, tačiau tuomet taikomos sandoriui, kurį šalys iš tikrųjų turėjo galvoje, taikytinos taisyklės.⁵⁹ Taip pat, turto tyrimo metu nustatyti turtą, kurio priklausomybė įtariamajam kitaip „maskuojama“, tai tokie atvejai kaip turto įsigijimas, tačiau to turto registracija nėra imperatyvi, t. y. privaloma, ir yra saugomas pas trečiuosius asmenis. Pavyzdžiui, visas turtas neva priklauso sugyventiniui, sudaroma vedybų sutartis apie turto nepriklausomybę. Atliekant tokį tyrimą reiktų nustatyti santuokos sudarymo aplinkybes, išanalizuoti sutarties turinį, kada ji buvo sudaryta ir dėl kokių priežasčių. Jei santuoka sudaryta tuo metu, kai įtariamasis pradėjo nusikalstamą veiką ar kai buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas jo atžvilgiu, yra pagrindas svarstyti tokios sutarties teikiamos apsaugos turtui, į kurį gali būti nukreipiamas išieškojimas, teisėtumo klausimą. Reikia pabrėžti, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatomis (toliau – CK), negaliojančia vedybų sutarties sąlyga, be kitų, numato sąlygą, kuri prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms, gerai moralei ar viešai tvarkai.⁶⁰ Todėl absoliutinti vedybų sutarčių galią priešpriešinant jų sąlygas valstybės interesui ir pareigai paimti nusikalstamos veikos rezultata ne tik nereikėtų, bet ir nėra leidžiama.

Antroji išplėstinio turto konfiskavimo sąlyga baudžiamajame įstatyme nurodyta ta, kad kaltininkas turi šio kodekso uždraustos veikos padarymo metu, po jos padarymo arba per penkerius metus iki jos padarymo įgyto turto, kurio vertė neatitinka jo teisėtų pajamų, ir šis skirtumas viršija 250 MGL dydžio sumą, arba per šiame punkte nurodytą laikotarpį kitiems asmenims yra perleidęs tokio turto. Pagal struktūrą matyti, kad ši sąlyga susideda iš dviejų dalių, t.y. dalis, kuri susijusi su nusikalstamos veikos atlikimo ir turto įsigijimo momentu, ir dalis, kuri nurodo konfiskuotino turto vertę. Kaip ir minėta anksčiau, įgyvendinant 2005 m. Europos Tarybos pamatinį sprendimą, BK 72³ norma buvo reglamentuota kiek plačiau ir vietoje 2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo „turtas įgytas iki nuteisimo“ formuluotės pereita prie kiek platesnio „uždraustos veikos padarymo metu, po jos padarymo arba per penkerius metus iki jos padarymo įgyto turto“ apibūdinimo. Taip pat, baudžiamajame įstatyme yra įtvirtinta

⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262, 1. 86 straipsnis.

⁵⁸ MIKELĖNAS V. et. al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 194.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262, 1. 87 straipsnis.

⁶⁰ *Ibid.*, 105 straipsnis.

būtinoji sąlyga, kuri nurodo, kad konfiskuotinas turtas turėjo būti įgytas po 2010 m. gruodžio 11 d., t. y. po šio straipsnio įsigaliojimo dienos. Toks platesnis normos taikymas 2005 m. Europos Tarybos pamatinio sprendimo formuluotės iš esmės nekeičia ir savo reikšme yra tapačios ir sukelia tokius pačius teisinius padarinius. Pavyzdžiui, Vokietijos baudžiamojo kodekso 73d straipsnyje,⁶¹ kuris įtvirtina išplėstinio turto taikymo galimybę, nėra nurodytas laiko momentas, kada tas turtas buvo ar galėjo būti įgytas. Toks nusikalstamos veikos padarymo momento vertinimas gali būti suprantamas dvejopai, kadangi iš vienos pusės tai palengvina teisėsaugos pareigūnų darbą nustatant turto įsigijimo momentą, tačiau antra vertus tokie pareigūnų veiksmai gali būti vertinami kaip asmens konstitucinių teisių pažeidimas. Toks nevienodas požiūris ir formuojama praktika, mano nuomone, kelia ne tik Europos regione, tačiau ir visu tarptautiniu mastu papildomų problemų kovojant su tarptautiniu nusikalstamumu, kadangi tai, dažniausia, aprėpia ne vienos valstybės teritoriją.

Antroji dalis nurodo konfiskuotino turto dydį, kuris yra įvardijamas kaip turtas, kurio vertė neatitinka teisėtų pajamų, ir šis skirtumas viršija daugiau nei 250 MGL dydžio sumą.⁶² Ši įstatymo leidėjo apibrėžtis leidžia teigti, kad esat šiomis aplinkybėmis galima būtų pritaikyti išplėstinio turto konfiskavimą. Pažymėtina, kad remiantis Vyriausybės nutarimu, yra nustatyta bazinės socialinės išmokos (MGL) dydis,⁶³ 1 MGL siekia tik 38 eurus, o 250 MGL atitinka 9500 eurų sumą. O. Fedosiukas teigia, jog pasirinktas teisėtomis pajamomis nepagrįsto turto vertės kriterijus (250 MGL), manytina, yra pernelyg menkas šiai represinei priemonei legitimizuoti. <...> ir neatrodo solidus.⁶⁴ Iš tikrųjų, kadangi ši prevencinė poveikė priemonė yra taikoma su tokiais straipsniais kaip neteisėtas praturtėjimas, kur vyraujančios sumos, dažniausia, ženkliai didesnės, ši suma atrodo per daug maža. Taip pat, racionalu būtų nereglamentuoti tokios minimalios dydžio sumos ir vien dėl to, jog pareigūnai galėtų objektyviai įvertinti visas bylos aplinkybes bei vadovautis protingumo kriterijumi, ir tik tuomet nuspręsti, ar turto konfiskavimas tokioje situacijoje būtų galimas ar ne, nepaisant konkrečios sumos. Taip pat, dekriminalizuojant turto vertės dydį, būtų suteikta daugiau laisvės teismas priimant vienokius ar kitokius sprendimus. Pastebima tendencija, kad visai kitokia praktika yra formuojama daugelyje Europos valstybių, viena iš jų – Vokietija. VFR BK straipsnis, kuris kriminalizuoja

⁶¹ Vokietijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>>

⁶² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 89- 2741, 72³ straipsnis.

⁶³ 2014 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl bazinės socialinės išmokos dydžio patvirtinimo. TAR, 2014, nr. 12298.

⁶⁴ FEDOSIUK, Oleg. *Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo*. Vilnius: Jurisprudencija, 2012, p. 1224.

išplėstinį turto konfiskavimą, nereglamentuoja konkrečios turto vertės sumos,⁶⁵ darytina išvada, kad teismas kiekvienu individualiu atveju nagrinėja bylos aplinkybes ir vadovaudamasis protingumo kriterijumi nustato, ar šios prevencinės poveikio priemonės taikymas yra galimas ar ne.

Minėtoje turto tyrimo metodologijoje pažymėta, kad norint pritaikyti išplėstinio turto konfiskavimą, teisėsaugos institucijos turi rinkti šiuos duomenis:

1. Apie kaltininko, kurio atžvilgiu tiriamas apysunkis, sunkus ar labai sunkus tyčinis nusikaltimas, turtinę naudą iš šio (inkriminuojamo) nusikaltimo;
2. Apie kaltininko įgytą ir turimą turtą po tiriamo nusikaltimo padarymo ir tokio turto įsigijimo aplinkybes. Galimai nusikalstamu būdu įgyto turto vertės ir teisėtai turimo turto vertės skirtumas turi būti didesnis nei 250 MGL;
3. Apie kaltininko nusikalstamą praeitį (kriminalinės žvalgybos metu surinkti duomenys, įteiktas pranešimas apie įtarimą, teisėtumai, išteisinimai, kitoks dalyvavimas baudžiamosiose bylose. Pavyzdžiui, liudytojas, apklausiamas apie savo galimai padarytą nusikalstamą veiką Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) (82 straipsnio 3 dalies tvarka), ryšius, kontaktus, kas duoda realų (ne hipotetinį) pagrindą manyti apie turto nusikalstamą kilmę;
4. Apie atitinkamos vertės turtą, jei yra pagrindas manyti, kad jis gautas nusikalstamu būdu. Toks turtas turi atitikti padarytos nusikalstamos veikos metu galimai gautą materialią naudą, pavyzdžiui, kaltininkas dalyvavo baudžiamajame procese dėl kontrabandos ir jis buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39¹ straipsnio tvarką, nes padėjo atskleisti nusikalstamo susivienijimo veikas, po 5 metų vėl vertėsi kontrabanda ir nustatomas prieš 3 metus įgytas turtas, kuri kaltininkas negali pagrįsti, galime tikėtis išplėstinio turto konfiskavimo pritaikymo;
5. Paneigiantys kaltininko versijas apie turto įsigijimo teisėtumą. Procesinėmis priemonėmis bus nustatytas kaltininko negalėjimas pagrįsti turto teisėtos kilmės.⁶⁶

Paskutinis punktas reglamentuoja paskutinę trečiąją sąlygą, kuri numatyta baudžiamajame įstatyme norint taikyti išplėstinio turto konfiskavimą, yra turto teisėtumas. Jį turi įrodyti įtariamasis baudžiamojo proceso metu. Pastebima, kad anksčiau minėtos sąlygos skiriasi nuo šios, kadangi pirmosios yra susijusios su teisėsaugos institucijų pareigūnų darbu, o pastaroji orientuota į nusikaltimą padariusį asmenį, kuris čia turi būti aktyvus ir imtis visų priemonių, kad būtų pagrįstas pajamų teisėtumas.

⁶⁵ Vokietijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>>

⁶⁶ Lietuvos kriminalinės policijos biuras. *Turto tyrimo metodologija*. Vilnius: UAB Baltic print, 2016.

Įstatymas reglamentuoja, kad pajamos yra iš teisės aktų neuždraustos veiklos gautos pajamos, nesvarbu, ar jos buvo apskaitytos teisės aktų nustatyta tvarka, ar ne.⁶⁷ Tai reiškia, kad neteisėtomis pajamomis galime laikyti tokias aplinkybes, kai kaltu padarius savanaudišką nusikaltimą pripažintam asmeniui turint turto, kurio vertė akivaizdžiai viršija teisėtas šio asmens pajamas, ir kuris nebuvo įgytas nė vienu iš teisėtų nuosavybės įgijimo būdų, visas šis turtas būtų laikomas neteisėtos kaltininko veiklos rezultatu ir konfiskuojamas. Toks reglamentavimas grindžiamas nuostata, kad jei nėra duomenų apie turto įgijimą teisėtais būdais, tai šis turtas galėjo būti įgytas tik neteisėtai, o nustačius, kad asmuo darė nusikaltimus, iš kurių gavo turtinės naudos, darytina išvada, kad visas neteisėtai įgytas turtas yra tokios kaltininko veiklos rezultatas.⁶⁸ Daugiausia keblumų tiriant tokio pobūdžio bylas kyla renkant duomenis, patvirtinančius, kad asmens turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad daugumoje atvejų, kuomet turimo turto įgijimui pagrįsti nepakanka nuosavų teisėtos kilmės lėšų, pateikiamos paskolų, dovanojimo sutartys ar vekseliai. Šioms sutartims sudaryti, vertybinių popierių apyvartai pagal galiojančius teisės aktus neprivaloma notarinė forma. Jeigu gyventojui pagal Lietuvos Respublikos gyventojų turto pajamų įstatymą⁶⁹ nėra prievolės pateikti turto deklaracijos, tokių paskolų suteikimo bei gavimo faktas nefiksuojamas jokiuose registruose. Esant tokiam teisiniui reglamentavimui neatmestina galimybė, jog tokie sandoriai sudaromi fiktyviai, atgaline data. Nepaisant to, kad 2014 m. rugsėjo 23 d. įsigaliojus mokesčių administravimo įstatymo pataisai įpareigojančiai asmenį, per vienus kalendorinius metus grynaisiais pinigais sumokėjus pagal vieną sandorį arba pagal keletą su tuo pačiu asmeniu sudarytų sandorių suma viršija 15 000 eurų, reikia informuoti apie tai Valstybinę mokesčių inspekciją, tačiau ši aplinkybė nėra pakankama.⁷⁰

Aptarę BK 72³ straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas, kurioms esant, galimas išplėstinio turto konfiskavimas, būtina aptarti ir konfiskavimo taikymo pagrindą, kuris yra įtvirtintas šio straipsnio 1 dalyje ir nurodo, kad taikyti išplėstinį turto konfiskavimą galima tik tuomet, kai yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu ir jis yra neproporcingas kaltininko teisėtoms pajamoms.⁷¹ Analizuojant šią normos dalį,

⁶⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 89-2741, 190 straipsnis.

⁶⁸ 2010 m. rugpjūčio 26 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio papildymo, 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 72³ ir 189¹ įstatymais. Priega per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.380071?jfwid=-ji9gt4qht>>

⁶⁹ Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 50-1197.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 63-2243, 42 straipsnis.

⁷¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 89-2741, 72³ straipsnis.

pirmausia atkreiptinas dėmesys į „pagrindas manyti“ formulotę, kuri iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti prieštaraujanti teisei logikai, nes toks pagrindas, kaip aiškina Konstitucinis Teismas savo nutarime, yra nustatomas remiantis įstatymų tvarka gautais duomenimis apie tai, kad tam tikra asmenų veikla, ryšiai liudija apie iškilusią grėsmę konstitucinėms vertybėms, *inter alia* žmogaus teisėms ir laisvėms, konstitucinei santvarkai, visuomenės, valstybės saugumui, viešajai tvarkai, įstatymu gali būti nustatomos prevencinės priemonės, numatančios tam tikrą šių asmenų elgesio kontrolę,⁷² nors tai nėra konkrečiais faktais grįstas spėjimas, kuris gali ir nepasiteisinti. Pasak S. Bikelio, pagrindas manyti, kad bus padaromi tam tikri nusikaltimai (pagrindas taikyti prevencinę poveikio priemonę) ir pagrindas manyti, kad jie jau buvo padaryti (pagrindas taikyti išplėstinį turto konfiskavimą) yra nukreipti skirtingomis laiko kryptimis, t. y. nusikaltimus, kurie tikėtinais įvyks ateityje ir nusikaltimus, kurie jau įvyko praeityje, tačiau, manytina, tai netrukdo daryti išvados, kad abiem atvejais yra kalbama labiau apie tikimybinį, bet ne visiško įsitikinimo įrodinėjimo standartą.⁷³ Šis įrodinėjimo tikimybinis standartas yra labai svarbus nustatant išplėstinio turto konfiskavimo taikymo pagrindus.

Kaip ir minėta anksčiau, pagrindas taikyti išplėstinį turto konfiskavimą yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu, kuris yra neproporcingas kaltininko teisėtoms pajamoms. Tokiais nusikaltimais yra laikomi teisės pažeidimai, kuriais itin šiurkščiai pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės ir kitos konstitucinės vertybės. Konstitucinis Teismas minėtame nutarime pažymi, jog ypatingą pavojų asmeniui, jo teisėms ir laisvėms, visuomenei, valstybei kelia organizuotos nusikalstamos grupės (susivienijimai), jų daromi nusikaltimai arba tai, kad tokius nusikaltimus ketinama daryti. Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad toks pagrindas manyti nėra tolygus asmens pripažinimui kaltu dėl sunkių ar labai sunkių nusikaltimų darymo.⁷⁴ Tai reiškia, kad tokius duomenis įstatymų nustatyta tvarka privalo surinkti kaltintojas, t. y. prokuroras.

Taip pat svarbu paminėti ir pagrindą manyti, kad turtas yra neproporcingas kaltininko teisėtomis pajamomis. Ši formulotė reiškia, kad šis turtas buvo gautas

⁷² 2004 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁷³ BIKELIS, S., et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 309.

⁷⁴ 2004 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

nusikalstamu būdu, kuriam priskiriamas tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas turtas, turtas, kuriuo paverstas nusikalstamu būdu gautas turtas, netiesioginės pajamos ir bet kokia turtinė nauda, gauta iš nusikalstamų veikų darymo.⁷⁵ Pastebima, kad buvo bandyta įtvirtinti situaciją, kai asmens nesugebėjimas pagrįsti turimo turto teisėtomis pajamomis leistų daryti išvadą apie asmens kaltumą,⁷⁶ tačiau kyla klausimas, ar bet koks neaiškios kilmės turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis. Teisėtų pajamų sąvoka apibrėžta BK 190 straipsnyje nurodo, kad tai visos pajamos, kurios gautos iš teisės aktų neuždraustos veiklos, nesvarbu ar jos buvo apskaitytos teisės aktų nustatyta tvarka ar ne. Pajamomis yra laikoma visa asmens gauta turtinė nauda, nesvarbu iš kur tos pajamos gautos. Formuluoję, kad tai turi būti bet kokios pajamos, kurios gautos neuždraustos veiklos reiškia ne vien veikas, kurios nurodytos baudžiamajame įstatyme, tačiau reikia nepamiršti ir kitų teisės aktų, pavyzdžiui, administracinių nusižengimo kodekso, civilinio kodekso ir pan. Grįžtant prie iškeltos prielaidos, kad turto savininko nesugebėjimas pagrįsti turimo turto teisėtomis pajamomis, savaime yra pagrindas manyti, kad toks turtas yra įgytas neteisėtomis pajamomis, yra klaidingas. Konstitucinio Teismo naujausia praktika nurodo, kad savininko nesugebėjimas pagrįsti turimo turto teisėtomis pajamomis savaime nėra pakankamas kaltumui nustatyti. Tam turi būti vertinami duomenys apie turto įgijimo aplinkybes, turto savininko ir jo šeimos narių gyvenimo būdą, darbinės veiklos pobūdį ir stažą, turimus verslus, įtrauktas ir galbūt neįtrauktas į apskaitą pajamas, paimtas paskolas, paveldėtą turtą, išlaidas, ryšius su asmenimis, apie kurių neteisėtą veiklą turima duomenų, ir kt. Vertinant kaltinamojo galimybes įgyti turtą teisėtomis pajamomis atsižvelgtina ne tik į jo paties, bet ir jo šeimos narių pajamas, turtinę padėtį ir galimybes sukaupti turimą turtą per visą darbinę veiklą, o ne vien per tam tikrą pasirinktą laikotarpį.⁷⁷ Iš to daroma išvada, kad neteisėtomis pajamomis laikomos tik tokios pajamos, kurios yra gautos iš veikos, kuri yra uždrausta įstatymų nustatyta tvarka, o kaltininko nesugebėjimas pagrįsti pajamų teisėtumo reikštų nekaltumo prezumpcijos principo pažeidimą.

Manytina, jog sėkmingam nusikalstamų veikų tyrimui bei išplėstinio turto konfiskavimo taikymui būtini papildomi teisės aktų pakeitimai, kurie sudarytų galimybę kontroliuoti neteisėtos ar nusikalstamos prigimties finansinius srautus ir kito turto civilinę apyvartą, nes teismų praktikoje dažnai naudojama formuluoję pagrindas manyti, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką. Konstitucinis Teismas išaiškino, kad viena iš šiame

⁷⁵ MAKŪNAITĖ Skirmantė. Neteisėto praturtėjimo nusikaltimo dalykas. Vilnius: teisė, 2014, p.181.

⁷⁶ MILINIS A., et al. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vinius: Justitia, 2013, p. 414.

⁷⁷ 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojų kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

įstatyme numatytų prevencinių priemonių pagrįsto taikymo sąlygų yra pakankamas pagrindas manyti, kad asmuo gali daryti sunkius (ar labai sunkius) nusikaltimus.⁷⁸ Pažymėtina, kad toks pagrindas manyti nėra tolygus asmens pripažinimui kaltu dėl sunkių (ar labai sunkių) nusikaltimų padarymo. Šis pagrindas nustatomas remiantis teisėtais duomenimis, kurie gali daryti įtakos konstitucijos ginamoms vertybėms. Norint išvengti netinkamo BK 72³ straipsnio pritaikymo asmeniui, svarbu ne tik teisėsaugos institucijų pareigūnų budrumas, bet ir nustatyti kokiam asmeniui yra nukreiptas įtarimas. Toks asmuo turi gyventi kriminalinio pobūdžio gyvenimą bei jo padarytos nusikalstamos veiktos privalo turėti aiškų tęstinį pobūdį.

2.2. Išplėstinis turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų

Pastebima, kad kaltininkas suvokdamas savo turto konfiskavimo grėsmę, ir siekdamas išvengti vienokių ar kitokių padarinių, siekia apsaugoti įgytą turtą vienokiu ar kitokiu būdu perleisdamas tretiesiems asmenims. Todėl siekiant įgyvendinti visas išplėstinio turto konfiskavimo instituto galimybes, toks konfiskavimas yra galimas ir iš trečiųjų asmenų. Tokia galimybė nustatyta tais atvejais, kai tretieji asmenys turėjo ir galėjo suvokti tikruosius turto perleidimo tikslus ir jo kilmę, taip pat kai dėl sudaromo sandorio ypatybių, ryšio su kaltininku ar kitų aplinkybių negalėjo nežinoti apie neteisėtą turto kilmę.

Pažymėtina, kad Europos Sąjungos valstybių nacionalinė teisė skirtingai formuoja turto konfiskavimo nuostatas, susijusias su turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų. Taip pat, yra dar keletas teisės aktų, kurie tiesiogiai nereglamentuoja tokios procedūros taikymo, taip apsunkinant bendros praktikos formavimą, kuri saugotų trečiųjų asmenų interesus. Pavyzdžiui, 1998 m. Jungtinių Tautų konvencijoje „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir neteisėtų medžiagų apyvarta“ (toliau – 1998 m. JTO konvencija) 6 straipsnio 8 dalyje buvo užsiminta apie sąžiningų trečiųjų šalių teises konfiskuojant turtą, tačiau net ir anksčiau minėtoje 2003 m. JTO konvencijoje nebuvo plačiau reglamentuotos trečiųjų asmenų teisės konfiskuojant turtą. Taip pat, net ir gerai žinomame 2005 m. Europos Tarybos pamatiniame sprendime tik preambulės 3 punkte bei 3 straipsnyje yra paminėta, kad nusikalstamu būdu įgytų lėšų areštą ir konfiskavimą reglamentuojančios nuostatos prirėikus turi būti patobulintos ir suderintos, atsižvelgiant į

⁷⁸ BIKELIS, S., et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 109.

bona fide trečiųjų šalių teisės, o kiekviena valstybės narė taip pat gali svarstyti ar priimti būtinas priemones, kad būtų galima konfiskuoti visą arba iš dalies turtą, kuris buvo įgytas atitinkamo asmens artimųjų giminaičių ar turtą, perduotą juridiniam asmeniui, kurio atžvilgiu atitinkamas asmuo, veikdamas vienas arba kartu su savo artimaisiais giminaičiais, kontroliuoja.⁷⁹ Minėtuose teisės aktuose turto konfiskavimo iš trečiųjų asmenų sąvokos ir taikymo sąlygų nėra reglamentuota, tačiau tai nebuvo veiksnys, kliudantis taikyti šią prevencinę poveikio priemonę.

Reikia atkreipti dėmesį, kad plačiau apie turto konfiskavimo galimybę iš trečiųjų asmenų kalbama kiek vėlesniame 2012 m. Europos Komisijos dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje pasiūlyme (toliau – 2012 m. Europos Komisijos pasiūlymas), kur sakoma, kad kai tik dėl kaltininkų pradedamas tyrimas, jie, siekdami išvengti konfiskavimo, savo turtą neretai perleidžia apie jų veiklą žinantiems tretiesiems asmenims. Taip pat, yra išaiškinta, kad konfiskavimas iš trečiųjų asmenų – turto, kurį asmuo, dėl kurio pradėtas tyrimas, ar nuteistas asmuo perleido tretiesiems asmenims, konfiskavimas. Pagal šią nuostatą konfiskavimą iš trečiųjų asmenų galima taikyti pajamoms iš nusikaltimų arba kitam kaltinamojo turtui, gautam mažesne nei rinkos kaina, kai protingas asmuo, būdamas trečiojo asmens padėtyje, turėjo arba galėjo įtarti, kad turtas įgytas iš nusikaltimų arba perleistas siekiant išvengti konfiskavimo. Joje aiškiai apibrėžiama, kad siekiant išvengti savavališkų sprendimų, sąžiningo trečiojo asmens nustatymo galimybė turi būti grindžiama konkrečiais faktais ir aplinkybėmis.⁸⁰ Svarbu paminėti, kad norma turi daug panašumų su tradiciniu turto konfiskavimu, tačiau reiktų pabrėžti, kad toks konfiskavimas galimas esant tik tam tikromis aplinkybėmis, norint išvengti savanaudiškų sprendimų trečiųjų asmenų atžvilgiu.

Nors Direktyva ir buvo priimta, tačiau tekstas nuo pradinio siūlyto varianto skiriasi. Valstybės narės vienbalsiai nusprendė, kad Direktyvos norma buvo per daug plačiai aiškinama. Kaip alternatyvą, valstybės narės pasirinko tokį turto konfiskavimo modelį, kuris sako, kad konfiskuotinas tas turtas, kurio vertė atitinka vertę turto, kuris buvo perduotas ar įgytas trečiosios šalies.

⁷⁹ 2005 m. vasario 24 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32005F0212>>

⁸⁰ 2001 m. birželio 1 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, įšaldymo, areštavimo ir konfiskavimo. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32001F0500>>

Lietuvos Respublikoje galiojantis BK taip pat reglamentuoja tokią konfiskuojamo turto iš trečiųjų asmenų galimybę ir nustato, kad taikyti išplėstinio turto konfiskavimą iš trečiųjų asmenų galima tik tuomet, kai yra visos sąlygos, numatytos straipsnio 2 dalyje, t. y. kai turtas gautas iš nusikalstamos veikos, asmuo yra nuteistas už tam tikrą nusikalstamą veiką ir jis negali pagrįsti įsigyto turto teisėtumo. Pagal BK, esant šioms sąlygoms, galima taikyti išplėstinio turto konfiskavimą iš trečiųjų asmenų, esant bent vienam iš 3 straipsnyje nurodytų pagrindų:

1. Turtas perleistas sudarius apsimestinį sandorį;
2. Turtas perleistas kaltininko šeimos nariams arba artimiesiems giminaičiams;
3. Turtas perleistas juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai;
4. Asmuo, kuriam perleistas turtas, arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinoti arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas įgytas nusikalstamu būdu ir neteisėtomis kaltininko lėšomis.

Paminėti pagrindai leidžia teigti, kad toks reguliavimas turto konfiskavimą taiko ne konkrečių asmenų, o daiktų (turto) atžvilgiu, todėl toks turtas gali būti konfiskuotinas ir iš tokių asmenų, kurie nebuvo pripažinti padarę nusikalstamą veiką ar net pradėtas ikiteisminis tyrimas. Kai kurie teisės mokslininkai prieštarauja tokiai nuomonei ir teigia, kad toks reguliavimas nėra teisingas, nes asmens nuosavybė yra neliečiama ir saugoma pačios Konstitucijos normų,⁸¹ tačiau Konstitucinis Teismas savo nutarime yra pažymėjęs, kad asmens nuosavybės neliečiamumas neturi būti laikomas absoliučiu principu⁸² ir turto konfiskavimas yra galimas iš trečiųjų asmenų tik tuomet, jei tai nepažeis jo nuosavybės teisių.⁸³ Tai reiškia, kad konfiskuoti turtą esant tam tikriems pagrindams yra leidžiama ir tai neprieštarauja jokiems teisės aktams.

Tokios pat nuomonės laikosi ir EŽTT, kurio praktikoje vertinant darant nusikalstamą veiką panaudoto ar dėl tokios veiklos gauto turto konfiskavimą iš trečiųjų

⁸¹ KOVALIŪNAITĖ, Eglė. Turto Konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti Išplėstinį konfiskavimą Lietuvoje. Vilnius: Teisės problemos, 2008, nr. 1 (59).

⁸² 1997 m. gegužės 6 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁸³ 1997 m. balandžio 8 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 26 straipsnio pirmosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

asmėnų, iš esmės pripažįstama, kad tai yra būtina kovos su nusikalstamumu priemonė.⁸⁴ Turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų taip pat laikomas nuosavybės naudojimo kontrole ir turi atitikti Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnį, kuris sako, kad kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.⁸⁵

LAT apibendrinę EŽTT praktiką apžvalgoje nurodo, kad teisinga pusiausvyra tarp konfiskuojant turtą iš trečiųjų asmenų siekiamo tikslo ir šių asmenų pagrindinių teisių priklauso nuo daugelio veiksnių. Teismas nėra suformulavęs konkretaus sąrašo, tačiau yra laikomasi nuomonės, jog svarbiausiu veiksniu yra trečiojo asmens elgesys, iš kurio ir yra konfiskuojamas turtas. Šiuo aspektu turi būti atsižvelgiama į jo kaltės ar rūpestingumo laipsnį ar ryšį tarp elgesio bei nusikalstamos veikos. Įrodymų vertinimui be galo svarbios faktinės bylos aplinkybės ir jų kruopštus vertinimas. Taip pat, labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar trečiasis asmuo turėjo galimybę išdėstyti savo argumentus kompetentingoms institucijoms ar ne. EŽTT byloje *C. M. prieš Prancūziją*, pareiškėjas kreipėsi į teismą dėl savo automobilio, kuris buvo konfiskuotas iš jo sūnaus nusikaltimo metu. Pareiškėjas patikino, kad automobilio konfiskavimas buvo įvykdytas baudžiamajame procese su kuriuo pareiškėjas nėra susijęs ir todėl jis nebuvo apie jį informuotas. Tačiau teismas atkreipė dėmesį į tai, kad atskirą procesą galėjo pradėti nacionaliniame kompetentingame teisme, reikalaujant savo transporto priemonės grąžinimo, nes Prancūzijos teismų praktika sako, kad sąžiningas savininkas gali reikalauti turto grąžinimo, net jei tarp jo ir kaltininko nebuvo sudaryta jokia sutartis.⁸⁶ Teismui išsiaiškinus, kad šis reikalavimas buvo įvykdytas tinkamai, jis įvertina ar reikiamos procedūros buvo pritaikytos išsprendžiant bylą. Matyti, jog norint, kad tokio pobūdžio procedūra atitiktų EŽTK 1 straipsnio 1 dalies reikalavimus, reikėtų nepamiršti ir rungimosi principo, kuris padėtų asmeniui įrodinėti reikšmingas aplinkybes bei savo paties sąžiningumą.

Pažymėtina, kad EŽTT praktika leidžia daryti išvadą, kad kai konfiskuotinu turtu yra apribojama sąžiningo trečiojo asmens teisė į nuosavybės apsaugą, nacionalinė teisė privalo pasirūpinti tokia teisine sistema, kuri leistų tiesiogiai be didelių trikdžių ir laiko

⁸⁴ 1994 m. vasario 22 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas Raimondo prieš Italija byloje nr. 12954/87.

⁸⁵ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Pirmasis protokolai. *Valstybės žinios*, 2011-12-22, nr. 156-7391.

⁸⁶ 2001 m. birželio 26 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *C. M. prieš Prancūziją* byloje nr. 28078/95.

sąnaudų ištaisyti tokią klaidą. Beje, turėtų būti nustatyta žalos atlyginimo procedūra, kuri užtikrintų asmens teisių apsaugą. Taip pat, teisėsaugos institucijoms nustačius, kad asmuo neturės galimybės apginti savo teisių, reikėtų stengtis išvengti tokio pobūdžio apribojimo. Pavyzdžiui, vietoj turto konfiskavimo taikyti turto išieškojimą.

Apžvalgoje yra pažymima, kad pagal galiojančias BPK nuostatas trečiasis asmuo, iš kurio gali būti konfiskuojamas turtas, iš esmės neturi aiškaus procesinio statuso ikiteisminio tyrimo stadijoje ir proceso pirmosios instancijos teismo metu.⁸⁷ Autoriaus nuomone tokia situacija neturėtų įtakoti atsakingų institucijų darbo, paisant trečiojo asmens teisių, laikantis EŽTK protokolo Nr. 1 įtvirtintų nuostatų. Gana menkas procesinių priemonių pasirinkimas, neturėtų kliudyti nustatant reikšmingas bylos aplinkybes ir trukdyti asmeniui gintis. Priėmęs sprendimą pirmosios instancijos teismas konfiskuoti tokį turtą iš trečiojo asmens, asmuo turi teisę bendrąją BPK tvarka kreiptis į apeliacinės instancijos teismą. Vėliau – kasacinės instancijos teismą. Su tokia nuomone nesutinka V. Piesliakas ir sako, kad išplėstinis turto konfiskavimas turtui, kuris yra perleistas kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui yra nesusipratimo rezultatas.⁸⁸ Pasak profesoriaus tokie asmenys nėra nuteisti už konkretų nusikaltimą ir būtent todėl išplėstinis turto konfiskavimas nėra galimas. Kaip alternatyvą jis siūlo taikyti tradicinį turto konfiskavimą arba 189¹ straipsnį. Šio darbo autoriaus nuomone tokia pozicija kelia daug abejonių ir diskusinių klausimų, nes ši mintis atrodo gana logiška tik tuomet, kai trečiasis asmuo yra sąžiningas ir nežinojo apie tokio turto kilmę, tačiau jam žinant turto kilmę bei tikrojo turto savininko asmenybę ir kitas reikšmingas aplinkybes tai padaro jį nesąžiningu trečiuoju asmeniu. Toks statusas iškart suponuoja apie neteisėtą turtinę naudą, kurią gauna ne vien kaltininkas, bet ir nesąžiningas trečiasis asmuo. Tokios aplinkybės teisėsaugos institucijas klaidina ir sukuria didelių trikdžių sprendžiant bylas baudžiamajame procese, nes nėra kitų priemonių kovojant su tokio pobūdžio nusikaltimais.

Pastebima, kad kai konfiskuotinas visas turtas ar jo dalis yra paslėpta, suvartota, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių arba tokį turtą būtų konfiskuoti netikslinga, teismas išieško konfiskuotino turto ar jo dalies vertę atitinkančią pinigų sumą. Toks veikimo mechanizmas dar vadinamas turto vertės konfiskavimo taisykle, įtvirtinta BK 72³ straipsnio 5 dalyje, kuri savo turiniu atrodo labai logiška. Šią taisyklę galima būtų taikyti ir tokiu atveju, kai turtas yra įgytas sąžiningo trečiojo asmens, taip siekiant apsaugoti jo teisėtus interesus.

⁸⁷ 2010 m. vasario 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga.

⁸⁸ PIESLIAKAS, Vytautas. *Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė*. Vilnius: Jurisprudencija, 2011, p. 682.

3. Išplėstinio turto konfiskavimo taikymo problematika teisėsaugos institucijų ir teismų praktikoje

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Konstitucinis Teismas 1997 m. lapkričio 13 d. nutarime konstatavo, kad teisinio reguliavimo raida baudžiamosios teisės srityje, atsižvelgiant į visuomenėje vykstančius pokyčius, pirmiausia reiškiasi veikų kriminalizavimu arba dekriminalizavimu, t. y. tam tikros veikos pripažįstamos esančios nusikalstamos arba atsakomybė už jas pašalinama iš baudžiamųjų įstatymų.⁸⁹ Visų pirma, veikų kriminalizavimas siejamas su tam tikrų atliekamų nusikalstamų veikų tendencija, kuri priklauso nuo visuomenės socialinio išsivystymo, politinės atmosferos ir kitų reiškinių. Manytina, kad išplėstinio turto konfiskavimo instituto kriminalizavimas Lietuvos Respublikos teisėje buvo reikalingas, tačiau dar nei vieną kartą pritaikytas praktikoje. Tai parodo, kad BK norma, reguliuojanti konfiskavimo institutą, kažkur veikia netinkamai, todėl svarbu ne tik apžvelgti instituto istorinę kilmę, sampratą ar taikymo galimybes, tačiau ir įsigilinti ir išanalizuoti šios prevencinės poveikio priemonės problematiką ir netaikymą praktikoje.

3.1. Proporcingumo principo realizavimas taikant išplėstinį turto konfiskavimą

O. Fedosiukas linkęs manyti, kad toks straipsnis kaip BK 72³, reglamentuojantis išplėstinį turto konfiskavimą, bei 189¹ straipsnis, kuris įteisina neteisėtą praturtėjimą, sudaro pernelyg žmogaus teisėms grėsmingą tandemą, kuris pranoksta bet kokias proporcingumo ribas bei sudaro prielaidas nepamatuotai represijai.⁹⁰ Nors ši nuomonė yra grindžiamos aukščiausios galios aktais, kurie saugo asmens teisę į nuosavybę bei principus, tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad pagal LAT praktiką, turto konfiskavimas, nepaisant to, kad jis susijęs su turto atėmimu, yra laikomas nuosavybės naudojimo kontrole EŽTK Pirmojo protokolo 1 straipsnio 2 dalies prasme. Nors ir EŽTT savo praktikoje nesako, kad turto konfiskavimas yra veiksminga priemonė kovojant su nusikalstamumu, tačiau pagal Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnio reikalavimus tokia priemonė turi atitikti teisingą pusiausvyrą, t. y. turi būti išlaikytas pagrįstas proporcingumas tarp viešojo intereso poreikių ir asmens teisės netrukdomi naudotis savo

⁸⁹ 1997 m. lapkričio 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁹⁰ FEDOSIUK, Oleg. *Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtą pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo*. Vilnius: Jurisprudencija, 2012, p. 1224.

turto apsaugos reikalavimu, kad asmeniui nebūtų užkrauta individuali ir pernelyg didelė našta.⁹¹

EŽTT byloje *Ismayilov prieš Rusiją* teigia, kad taikant EŽTK Pirmojo protokolo 1 straipsnį, pirmiausia, turi būti atsižvelgta į ribojimo proporcingumą. Kad jis būtų laikomas proporcingu, jis turėtų atitikti atlikto nusikaltimo sunkumą, o ne kažkokią nusikaltimo, kuris yra preziumuojamas. Svarbus aspektas yra nusikaltimo padarymas ir realus jo fiksavimas, o ne teisinė nusikaltimo prezumpcija.⁹²

Taip pat, svarbu paminėti, kad tokia kontrolė privalo būti teisėta pagal nacionalinę teisę. Nuosavybės teisė nėra absoliuti, ji gali būti įstatymu ribojama *inter alia* dėl nuosavybės objekto pobūdžio, padarytų teisei priešingų veikų. VFR konstitucinis teismas nagrinėdamas asmens pareiškimą dėl pritaikyto išplėstinio turto konfiskavimo konstatavo, kad asmuo negali tikėti teisinės apsaugos tam turtui, kuris buvo gautas neteisėtu būdu. Turto neteisėtumą teismas konstatuoja byloje surinkęs visus įrodymus. Turto neteisėtumui nėra būtinas asmens kaltės įrodymas ir teismas savo nuožiūra ir vidiniu įsitikinimu gali nustatyti tokį turto neteisėtumą ir tai pakankamai apsaugos asmens nuosavybę nuo savavališkų jos ribojimų.⁹³

Pagal Konstitucinio Teismo doktriną nuosavybės teisė ribojama gali būti tik tuomet, kai yra laikomasi tam tikrų sąlygų, t. y. vadovaujantis įstatymu ribojamas turi būti būtinas demokratinėje valstybėje, turint tikslą apsaugoti kitų asmenų teisėtus interesus ir Konstitucines vertybes, turi būti paisoma proporcingumo principo, pagal kurį įstatymuose numatytos priemonės turi atitikti siekiamus visuomenei būtinus ir konstituciškai pagrįstus tikslus.⁹⁴ Nors tiesiogiai toks principas BK nėra įtvirtintas, bet išplaukia iš Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo. Savo praktikoje Konstitucinis Teismas aiškina, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas).⁹⁵ Tokiu požiūriu savo praktikoje remiasi ir LAT, kuris

⁹¹ 2010 m. vasario 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga.

⁹² 2008 m. lapkričio 16 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Ismayilov prieš Rusiją* byloje nr. 30352/03.

⁹³ 2004 m. sausio 14 d. Vokietijos konstitucinio teismo sprendimas Nr. 2 BvR 564/95 Dėl išplėstinio turto konfiskavimo. Prieiga per internetą: <http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20040114_2bvr056495.html>

⁹⁴ 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁹⁵ 2008 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos

byloje dėl pinigų gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nenustatė, kad jie buvo neteisėtos kilmės. Nukentėjusioji grindė savo nekaltumą tuo, kad sąžiningai dirbo ir taupė, o nedeklaruotų pinigų suma esti neproporcinga ir neturėtų būti taikoma.⁹⁶ Reiktų nepamiršti ir kitų BK bei BPK atitinkamų normų. Svarbiausia nustatyti turto konfiskavimo pagrindą, nustatyti visus įstatyme įtvirtintus konfiskuotino turto požymius ir paisyti proporcingumo principą. Šių trijų požymių visuma lems tinkamą turto konfiskavimo mechanizmo veikimą.

Proporcingumo principas yra ypač svarbus vertinant konfiskuotino turto dydį. Nors proporcingumo principas nėra tiesiogiai įtvirtintas Konstitucijoje, tačiau apie jį užsiminta BPK 11 straipsnyje, kuriame nurodoma, kad taikant procesines prievartos priemonės būtina laikytis proporcingumo principo. Konstituciniai teisingumo, teisinės valstybės principai suponuoja ir tai, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas). Taigi, įstatymu nustatant atsakomybę, taip pat jos įgyvendinimą, turi būti išlaikoma teisinga visuomenės ir asmens interesų pusiausvyra, kad būtų išvengta nepagrįsto asmens teisių ribojimo. Remiantis šiuo principu įstatymais asmens teisės gali būti apribotos tik tiek, kiek yra būtina viešiesiems interesams ginti, tarp pasirinktų priemonių ir siekiamo teisėto ir visuotinai svarbaus tikslo privalo būti protingas santykis. Šiam tikslui pasiekti gali būti nustatytos tokios priemonės, kurios būtų pakankamos ir ribotų asmens teises ne daugiau negu yra būtina.⁹⁷

Kaip aiškina Turto tyrimo metodologija, šis principas lemia, kad konfiskavimo apimtis priklauso nuo atliekamo vaidmens veikoje (antraeilis vaidmuo), patirtos žalos ir sunkios turtinės padėties. Svarbiausia yra proporcingai pritaikyti konfiskuotino turto vertę, o esant situacijai kai turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims, jo negalima konfiskuoti dėl tam tikrų priežasčių arba tai būtų netikslinga, tai iš asmenų yra išieškoma pinigų suma, kuri atitinka to turto vertę. Vadinasi, kad turto tyrimo metu privalo būti nustatytas ir teisėtai turimas turtas, kuriam taikomas laikinas

Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimu Nr. 177 „Dėl skirtų realizuoti netauriųjų metalų laužo ir atliekų supirkimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ (2004 m. rugpjūčio 31 d. redakcija) patvirtintų skirtų realizuoti netauriųjų metalų laužo ir atliekų supirkimo licencijavimo taisyklių (2004 m. rugpjūčio 31 d. redakcija) 34 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁹⁶ 2015 m. balandžio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje 2K-7-130-699/2015.

⁹⁷ 2015 m. lapkričio 10 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje 2K-P-100-222/2015.

nuosavybės teisės apribojimas, į kurį teismas galėtų nukreipti išieškojimą, jei padaryta nusikalstama veika jis būtų paslėptas, suvartotas ar dėl kitų priežasčių nekonservuotas.⁹⁸

EŽTT turto konfiskavimo neproporcingumą yra konstatavęs ne vienoje byloje, kurioje svarstytas neįvykdžius deklaravimo pareigos per sieną gabentų teisėtoms kilmės pinigų konfiskavimas iš už nurodytą nusikalstamą veiką nuteistų asmenų. Vertindamas konfiskavimo proporcingumą tokio pobūdžio bylose, EŽTT atsižvelgia į daugelį veiksnių, tokių kaip nusikalstamos veiklos pobūdis, jos sunkumas; konfiskuojamo turto statusas nusikalstamoje veikloje; konfiskuojamo turto kilmės ir paskirties teisėtumas; nuteistojo asmens, iš kurio konfiskuojamas turtas, asmenybė ir elgesys, konfiskuojamo turto reikšmė pareiškėjui; sukelta žala valstybei; asmeniui greta turto konfiskavimo paskirtos kitos baudmės, jų griežtumas ir pakankamumas nubaudimo tikslų įgyvendinimo konkrečios bylos aplinkybėmis požiūriu.⁹⁹

Taikant turto konfiskavimą, o būtent išplėstinį, yra labai svarbu nustatyti kaip ir kada tas turtas buvo įgytas. Todėl visais atvejais, kai byloje yra nustatomas turtinis nusikalstamas rezultatas, tyrimo pradžioje būtina surinkti visus įmanomus duomenis apie kaltininko turimą turtą. Laikoma, kad turto tyrimas nėra būtinas tiriant visas bylas, tačiau jis reikalingas tiriant ypatingai bylas susijusias su narkotinių medžiagų disponavimu, netikrų pinigų gaminimu, PVM grobstymu, mokesčių vengimu, prekyba žmonėmis, kontrabanda, neteisėtu disponavimu akcizinėmis prekėmis, serijiniu turto grobimu ar nusikalstamu būdu gauto turto įgijimu. Tik atmetus visas teisinės galimybes turtui paimiti, nenustačius tam vieno iš tokio pagrindo, jis turėtų būti gražintas savininkui.

Kompetetingos teisėsaugos institucijos visų pirma atlieka turto tyrimą, kuris reiškia, kad renkama visa būtina informacija apie asmens bet kokio pavidalo turtą, jo įgijimo ir perdavimo aplinkybes bei istoriją, siekiant surasti bei nustatyti:

1. Nusikalstamos veikos rezultatą ar jo vertę atitinkantį turtą;
2. Turtą, dėl kurio pagrindas yra manyti, kad jis buvo gautas nusikalstamu būdu, ar jo vertę atitinkantį turtą;
3. Turtą, kuris negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis;
4. Turtą, kuris gali būti panaudotas civiliniam ieškiniui užtikrinti.

Turto tyrimo tikslas yra rasti aktualiu laikotarpiu buvusį ir esamą asmens turtą, siekiant aiškiai atskirti teisėtą turtą nuo neteisėto ir, esant teisiniams pagrindams, pritaikyti reikalingas priemones. Sėkmingam tyrimui pareigūnai privalo numatyti kryptis bei tikslus (plano parengimas), aptarti organizacinius aspektus (įtraukti reikiama)

⁹⁸ Lietuvos kriminalinės policijos biuras. *Turto tyrimo metodologija*. Vilnius: UAB Baltic print, 2016.

⁹⁹ 2015 m. balandžio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje 2K-7-130-699/2015.

institucijas) ir naudotis teisinėmis priemonėmis (visi aktualūs teisės aktai bei teismų praktika).

Galima teigti, kad bylose gali būti daug paprasčiau konfiskuoti ne konkretų rezultatą ar vargintis įrodant, kad tai iš nusikalstamos veikos gautas rezultatas, tačiau tiesiog paimti vertę atitinkančią pinigų sumą. Tačiau toks atvejis praktikoje galimas nesant galimybės ar tikslingumo konfiskuojant nusikalstamos veikos rezultatą, įrankį ar priemonę. Taip pat, nereiktų pamiršti ir tokių situacijų, kai turto konfiskavimas būtų netikslingas ir neteisingas tam tikrų asmenų atžvilgiu, pavyzdžiui, automobilio konfiskavimas, kai jis priklauso neįgaliam asmeniui ir jis negali be to automobilio išgyventi ir tai jam sudarytų papildomų kliūčių.

Kovojant su organizuotu nusikalstamumu išplėstinis turto konfiskavimas atrodo pakankamai teisinga ir savo konstrukcija logiška baudžiamojo poveikio priemonė, tačiau kaip matome, to nepakanka. Mano nuomonė tokia situacija susiklostė būtent todėl, nes per daug plačiai įtvirtinta norma savaime daro save per daug sudėtinga. Teisėsaugos institucijoms daug paprasčiau taikyti kitas BK įtvirtintas normas, kurios nekelia tiek daug diskusijų dėl savo teisėtumo.

3.2. *Onus probandi* perkėlimas kaltinamajam išplėstinio turto konfiskavimo atveju

Kai kuriose Europos valstybėse išplėstinio turto konfiskavimo galimybė nėra įtvirtinta tiesiogiai, todėl praktikoje laikomasi tokios pozicijos, kad turtas, kuris gali būti konfiskavimo objektu neteisėta kilmė turi būti įrodyta remiantis baudžiamosios teisės įrodinėjimo kriterijais, baudžiamojoje teisėje tai reiškia, kad turi būti nustatytas priežastinis ryšys tarp nusikalstamos veikos ir jos pagrindu įgytų pajamų. Toks ryšys tarp nusikalstamos veikos ir pajamų turi būti įrodytas taip, kad nekiltų jokių abejonių, jog toks turtas galėjo būti įgytas teisėtai. Tokią rolę atlikti turi valstybės įgaliotas asmuo, t. y. prokuroras.

Visai kitokia situacija yra nagrinėjant išplėstinio turto konfiskavimo institutą, kur pats asmuo privalo įrodyti ir pagrįsti teisėtomis priemonėmis savo turto teisėtumą. Iš pirmo gali pasirodyti, kad tai prieštarautų visiems teisės principams, kurie yra įtvirtinti įvairiose teisės aktuose, tačiau kita vertus, tai puiki alternatyva kovojant prieš labai sunkius ir organizuotus nusikaltimus, juk net anksčiau minėtoje 1998 m. JTO konvencijoje valstybėms buvo siūlytina galimybė perkelti įrodinėjimo našta turto konfiskavimo bylose, kiek tai leidžia nacionalinės teisės normos.

Verta paminėti EŽTT bylą *Arcuri prieš Italiją*, kur pareiškėjo turtas buvo konfiskuotas teismo sprendimu, motyvuojant, kad jis yra susijęs su nusikalstamo pasaulio grupuotėmis, yra linkęs nusikalsti ir yra manytina, kad dalis jo valdomo turto yra įgytas panaudojant neteisėtas lėšas, kurių kilmės jis negali pagrįsti. Šioje byloje pats pareiškėjas turėjo įrodinėti, kad jo turtas buvo teisėtas, tačiau dėl įrodymų nepakankamumo teismas pripažino, kad toks turtas buvo įgytas neteisėtai. Toks turtas po Italijos nacionalinio teismo priimto sprendimo buvo konfiskuotas, o EŽTT tokį sprendimą pripažino teisėtu ir neprieštaraujančiu EŽTK.¹⁰⁰ Tai buvo lemtingas sprendimas visai Europai taikant išplėstinio turto konfiskavimo institutą savo nacionalinių teismų sprendimuose kovojant su tokio masto nusikaltimais.

Taigi, atsižvelgus į tarptautinius teisės aktus, rekomendacijas ir teismo sprendimus, mažesnis įrodymų pakankamumo laipsnis buvo įtvirtintas kartu su išplėstinio turto konfiskavimo institutu ir BK. Pats asmuo privalo pagrįsti ir įrodyti, kad jo pajamos buvo teisėtos ir turtas buvo įgytas teisėtai. Kadangi lyg šiol teismų praktikos nacionaliniuose teismuose Lietuvoje nėra šiuo klausimu, tačiau vadovaujantis teisine logika, turtui, kuris buvo perleistas nesąžiningam trečiajam asmeniui, įrodinėjimo našta taip pat persikelia jam. Remiantis užsienio valstybių teismų praktika taikant turto konfiskavimą įrodinėjimo naštos perkėlimo klausimu, kaltinamajam arba nesąžiningiems tretiesiems asmenims taikomi du aspektai, t. y. *onus probandi* asmenims perkeliama išplėstinio turto konfiskavimo atveju ir perkėlus įrodinėjimo pareigą taikomi ne baudžiamieji įrodinėjimo kriterijai, kai turto kilmės neteisėtumas turi būti įrodomas nepaliekant jokių pagrįstų abejonių, o civiliniai, kai neteisėtai turto kilmei pagrįsti užtenka įrodyti, kad tokia tikimybė yra didesnė už tą, kuri sako, kad turto kilmė yra visiškai teisėta.

Kaip teigia Eglė Kavoliūnaitė, įrodinėjimo pareigos perkėlimas kaltinamajam turto konfiskavimo byloje kelia tam tikrų abejonių dėl tokio reguliavimo atitikties nekaltumo prezumpcijos principui.¹⁰¹ Nekaltumo prezumpcijos principas suprantamas kaip asmens kaltės nustatymo, kurią turi įrodyti tik teismas įstatymo numatyta tvarka. LAT yra konstatavęs, kad ypatingai pareigūnai ir institucijos turi paisyti šį principą, taip užtikrinant asmens teisių apsaugą demokratinėje visuomenėje.¹⁰² Tačiau apie įrodinėjimo naštos perkėlimo prieštarumą teisei šis principas nieko nesako. Beje, EŽTT dar ne

¹⁰⁰ 2001 m. liepos 5 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Arcuri ir kiti prieš Italiją*, byloje nr. 52024/99.

¹⁰¹ KOVALIŪNAITĖ, Eglė. Turto Konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti Išplėstinį konfiskavimą Lietuvoje. Vilnius: Teisės problemos, 2008, nr. 1 (59), p. 44.

¹⁰² 2013 m. kovo 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-7-81/2013.

vienoje byloje yra išaiškinęs, kad pritaikius mažesnę įrodymų pakankamumo standartą, nebuvo pažeistos EŽTK nuostatos. Taip pat, manoma, jog įrodinėjimo pareiga nėra privaloma kaltintojui tuomet kai yra bent viena iš šių situacijų, t. y. nusikalstamų veikų sąsaja su objektyvia atsakomybe ir tuomet, kai įrodinėjimo pareiga yra atvirkštinė ir kai asmeniui yra išduotas konfiskavimo orderis. Minėtoje knygoje laikomasi nuomonės, kad turto išieškojimas iš kaltinamojo (ar trečiojo asmens), kai įrodinėjimo pareiga yra atvirkštinė, galimas tuomet, kai yra manoma, kad tokios lėšos ar turtas yra gautas nusikalstamu ir prieštaringu teisei būdu, arba įrodymų lygis tikimybių atžvilgiu mažesnis palyginti su įprasta situacija, kai kaltė yra įrodoma be jokių abejonių. Taip pat, diskusiniai klausimai kyla šia tema ir Tarpdisciplininėse darbo grupėse, kurių vienas iš tikslų yra kova su organizuotu nusikalstamumu. Tokia darbo grupė viename savo pranešime teigia, kad naudojant įprastus baudžiamuosius įrodinėjimo standartus yra beveik neįmanoma įrodyti neteisėtą turto kilmę.¹⁰³

Visa išplėstinio turto konfiskavimo esmė yra nusikalstamas veikas daryti ekonomiškai nenaudingas ir kovoti su itin dideliu organizuotu nusikalstamumu, kuris griauja visą ekonominę bazę. Mano nuomone žemesnis įrodymų ir įrodinėjimo pakankamumo principas yra dar vienas veiksnys, kuris gali lemti tokį vangų šio instituto taikymą praktikoje, nors ir EŽTT buvo konstatavęs, kad tokia situacija nepažeidžia nekaltumo prezumpcijos principo, tačiau nacionaliniai teismai vis dar bijo tai taikyti praktikoje. Kadangi šių dienų visuomenės supratimu yra svarbiausia apginti pagrindines žmogaus teises ir laisves, neatsižvelgiant į tų žmonių nusikalstamą prigimtį.

3.3. Išplėstinis turto konfiskavimas neteisėto praturtėjimo atveju

Kriminalizuojant išplėstinio turto konfiskavimą BK, kartu su šiuo straipsniu buvo kriminalizuotas ne ką mažiau diskusijų keliantis neteisėtas praturtėjimas, įtvirtintas BK 189¹ straipsnyje. Straipsnio 1 dalis reglamentuoja, kad tas, kas turėjo nuosavybės teise didesnės negu 500 MGL vertės turtą, žinodamas arba turėdamas žinoti, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų. O. Fedosiukas skeptiškai žiūrėjo į šių dviejų straipsnių egzistavimą ir teigė, kad šių normų taikymas yra lyg padidėjusi rizika, kad tokio pobūdžio represinės normos bus taikomos ne pagal paskirtį ir toks normų darnus veikimas veikiau

¹⁰³ KOVALIŪNAITĖ, Eglė. Turto Konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti Išplėstinį konfiskavimą Lietuvoje. Vilnius: Teisės problemos, 2008, nr. 1 (59).

yra didelio optimisto vizija, nei protingo realisto požiūris.¹⁰⁴ Pastebimaa, kad tokia nusikalstama sudėtis yra kriminalizuota tik Prancūzijoje, o ypatingai didelį dėmesį skiriančios žmogaus teisėms ir laisvėms šalys tokios veikos nėra įtvirtinusios savo įstatymuose.

Vadovaujantis informacinės prokuratūros sistemos duomenimis buvo konstatuota, kad nuo 2010 m. gruodžio 11 d. iki 2016 m. spalio 31 d., generalinės prokuratūros ir teritorinių prokuratūrų prokurorai nuo nusikalstamos veikos, numatytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnyje, organizavo 311 ikiteisminių tyrimų dėl neteisėto praturtėjimo. Iš jų 160 ikiteisminių tyrimų buvo nutraukta Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 212 straipsnio 1 punkto, 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu, 1 ikiteisminis tyrimas nutrauktas atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (Baudžiamojo proceso kodekso 212 straipsnio 6 punktas, Baudžiamojo kodekso 40 straipsnis), 42 ikiteisminiai tyrimai surašius kaltinamuosius aktus dėl 47 padarytų nusikalstamų veikų perduoti teismams. Šiuo laikotarpiu ikiteisminiai tyrimai dėl neteisėto praturtėjimo atliekami 108 baudžiamosiose bylose. Turimais duomenimis per laikotarpį iki 2015-03-19 teismuose išnagrinėtos 23 baudžiamosios bylos, kuriose 26 asmenys buvo kaltinami pagal Baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalį. Bendra kaltinamuosiuose aktuose nurodyta pinigų ar turto, kuria kaltinamieji galimai neteisėtai praturtėjo, vertė sudarė daugiau nei 4.51 milijono eurų. Apkaltinamieji nuosprendžiai priimti 8 asmenų atžvilgiu, 18 asmenų buvo išteisinta. Lyginant su BK įtvirtintu išplėstinio turto konfiskavimu matyti, kad šis straipsnis veikia praktikoje nors ir kėlė daug abejonių dėl savo atitikties Konstitucijai.

Visų pirma, neteisėtą praturtėjimą ir išplėstinio turto konfiskavimą sieja straipsnyje vartotina formuluotė, kuri sako, kad išplėstinis turto konfiskavimas ir neteisėtas praturtėjimas yra galimas tuomet, kai kaltininkas nepagrindžia šio turto įsigijimo teisėtumo. Turto teisėtumas lyg šiol praktikoje yra suprantamas lyg turtas, kuris negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, o tai sukuria situaciją, kai pajamų neteisėtumas nustatomas remiantis oficialiai gaunamų pajamų stoka ir kaltinamojo nesugebėjimu įtikinamai pagrįsti jų pakankamumo turimam turtui įgyti. Išvada apie pajamų neteisėtumą dažnai grindžiama prielaida, kad visa, kas negalėjo būti įgyta teisėtomis priemonėmis, yra įgyta neteisėtai. Manytina, jog toks faktų nustatymo būdas baudžiamojoje justicijoje gali būti vertinamas kaip įrodinėjimo naštos perkėlimas kaltinamajam ir vadovavimasis prielaidomis nustatant asmens kaltumą. Tokia situacija

¹⁰⁴ FEDOSIUK, Oleg. *Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo*. Vilnius: Jurisprudencija, 2012, p. 1225.

gali pažeisti Konstitucijoje reglamentuotą nekaltumo prezumpcijos principą bei draudimą versti duoti parodymus prieš save patį. Tokiai nuomonei Konstitucinis Teismas nepritarė ir išaiškino, kad teisėtomis pajamomis laikytinos tokios BK 189¹ straipsnio kontekste laikytinos pajamos, gautos iš teisės aktų neuždraustos veiklos, net ir tada, kai jos nebuvo tinkamai apskaitytos teisės aktų nustatyta tvarka.¹⁰⁵ Paminėtina, kad LAT nutartyse yra aiškinama, kad ši konstrukcija iš esmės reiškia, kad finansiniai šaltiniai turtui įgyti tiksliai nenustatyti, tačiau, patikrinus visus galimus teisėtus jo gavimo būdus aiškiai matyti, kad turtas negalėjo būti įgytas nė vienu iš jų.¹⁰⁶ Tai reiškia, kad turi būti vertinami duomenys apie turto įgijimo aplinkybes, turto savininko ir jo šeimos narių gyvenimo būdą, darbinės veiklos pobūdį ir stažą, turimus verslus. Įtrauktas ir galbūt neįtrauktas į apskaitą pajamas, paimtas paskolas, paveldėtą turtą, išlaidas, ryšius su asmenimis, apie kurių neteisėtą veiklą jau turima duomenų. Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, BK 189¹ straipsniu nėra reguliuojamas šios nusikalstamos veikos įrodinėjimo procesas, ir jis reguliuojamas BPK normomis, pagal kurias prokuroras turi įrodyti, kad buvo padarytas BK 189¹ straipsnyje nurodytas nusikaltimas ir kad jį padaręs asmuo yra išties kaltas. Įtariamasis įgyvendindamas savo konstitucinę teisę į gynybą, turi teisę duoti parodymus ir ginčyti įtarimą, bet neprivalo įrodyti, kad nusikalstama veika nebuvo padaryta.

Taigi konstatuotina, kad įrodinėjimo našta nėra perkeliama asmeniui, kuris yra įtariamasis ir toks asmuo nėra verčiamas duoti parodymus prieš save, nėra pažeidžiamas nekaltumo prezumpcijos principas.¹⁰⁷

Antra, nagrinėjant neteisėto praturtėjimo ir išplėstinio turto konfiskavimo normų sąveiką, matyti, kad šios dvi normos taikytinos tik nuo įstatymo įsigaliojimo dienos, t. y. 2010 m. gruodžio 11 d. Konstitucijoje įtvirtintas principas *nula poena sine lege* reiškia, kad asmuo negali būti baudžiamas už veiką, už kurią jos atlikimo metu pagal įstatymą nebuvo baudžiama, o tai reiškia, kad jei turtas įgytas prieš įstatymo įsigaliojimą ir turėjo po šio straipsnio įsigaliojimo, jis negali būti traukiamas pagal šiuos BK straipsnius. Tačiau pažymėtina, kad tai nereiškia, kad valstybės atitinkamos institucijos ir pareigūnai atleidžiami nuo pareigos ištirti kitas nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus, jei paaiškėja jų požymių.¹⁰⁸

¹⁰⁵ 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁰⁶ 2016 m. balandžio 5 d. Lietuvos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-119-139/2016.

¹⁰⁷ 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁰⁸ 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

Pastebima, kad šias dvi normas jungia daug panašumų, tačiau lyginant teismų praktiką to nematyti. Teigiama, kad toks platus šių įstatymų reglamentavimas visiškai griaua baudžiamąją sistemą Lietuvoje ir ši dviejų normų sąveika yra labai palanki užsakoviesiems baudžiamiesiems procesams, siekiant susidoroti su ekonominiais ar politiniais konkurentais.¹⁰⁹ Tačiau Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įtvirtinimo tikslas yra nustatyti kompleksą priemonių, kurios leistų plačiau taikyti turto konfiskavimą, iš kaltininko paimti visą neteisėtai įgytą turtą ir baudžiamojon atsakomybėn patraukti tokį turtą įgijusius asmenis ar padėjusius nuslėpti jo kilmę asmenis, taip pat, įstatymų leidėjas, reguliuodamas santykius, susijusius su baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas nustatymu, turi plačią diskreciją įtvirtinti teisinį reguliavimą ir nustatyti skirtingą baudžiamąją atsakomybę už atitinkamas nusikalstamas veikas, tačiau tai nereiškia, kad įstatymų leidėjas neturi paisyti Konstitucijos principų, teisės sistemos nuoseklumo ar vidinio neprieštaravimo imperatyvų.¹¹⁰

Mano nuomone, išplėstinis turto konfiskavimas teismų praktikoje nėra taikomas ne dėl to, kad ši norma gali pasirodyti prieštaraujanti teisės aktams, o todėl, kad pareigūnams žymiai paprasčiau taikyti neteisėtą praturtėjimą ir įprastinį turto konfiskavimą, nes nusikaltimo sudėtis yra žymiai platesnė ir jos taikymas nereikalauja labai didelio įrodinėjimo. Visų pirma, platus normos taikymas lemia jos sėkmę, nes kaip ir minėta anksčiau, neteisėto praturtėjimo atveju asmuo neturi būti nuteistas už apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Pastebima, kad pakanka tik duomenų iš Valstybinės mokesčių inspekcijos, pagal kuriuos sprendžiama, kad asmuo negali pagrįsti turimo turto teisėtomis pajamomis, o tai ženkliai palengvina pareigūnų darbą.

Antras veiksnys, lemiantis išplėstinio turto konfiskavimo netaikymą, yra tas, kad pritaikyti išplėstinį turto konfiskavimą asmeniui, kuris nebuvo nuteistas už apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nėra galima, nes tai prieštarautų nekaltumo prezumpcijos principui. Neteisėto praturtėjimo atveju nėra būtinas net asmens nusikaltimo padarymas ar jo sąsajos su organizuotu nusikalstamumu ar kriminaline praeitimi, o tai reiškia, kad kaltintojas neturi įrodinėti įtariamojo galimų sąsajų su atitinkamų nusikalstamų veikų padarymu. Taip pat, vadovaujantis nekaltumo prezumpcijos principu, kaltinamasis neturi pareigos įrodinėti praturtėjimo teisėtumo. Įrodyti, kad asmuo turėjo šį turtą nuosavybes teise, žinodamas arba turėdamas ir galėdamas žinoti, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, yra

¹⁰⁹ FEDOSIUK, Oleg. *Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo*. Vilnius: Jurisprudencija, 2012.

¹¹⁰ 2014 m. kovo 18 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dė; Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso kai kurių nuostatų, susijusių su baudžiamąja atsakomybe už genocidą, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

kaltinančiosios šalies pareiga.¹¹¹ Mano nuomone, toks normų panašus ir kartu skirtingas įtvirtinimas BK kelia teisinį chaosą teismų formuojamoje praktikoje, nors įstatymų leidėjo siekis *inter alia* yra, kad būtų ekonomiškai nenaudinga daryti korupcinius, turtinius, ekonominius, finansinius ir kitus savanaudiškus nusikaltimus. Taip pat, užkirsti kelią tokiomis veikomis valstybei ir visuomenei daromai žalai.

¹¹¹ 2015 m. balandžio 19 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-111-677/2016 ir 2015 m. birželio 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-274-511/2015.

Išvados

1. Įgyvendinant 2005 m. vasario 24 d. Europos Tarybos 2005/212/TVR dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo pamatinio sprendimo rekomendaciją, daugelis Europos Sąjungos šalių, tarp jų ir Lietuva, kriminalizavo nacionalinėje teisėje išplėstinį turto konfiskavimą, tačiau plačiau nei tai numatė rekomendacija. Tai apysunkiai, sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai, už kuriuos BK nustato laisvės atėmimo bausmę nuo 3 metų, o tuo tarpu 2005 m. Europos Tarybos pamatinis sprendimas apėmė nusikaltimus, kurių sankcija viršija 5 metus laisvės atėmimo bausmę. Norma, kuri įtvirtinta BK, apima ne tik labai platų subjektų ratą, tačiau ir platesnes taikymo sąlygas, kurios įstatyme yra labai konkrečiai apibrėžtos. Būtent dėl šios priežasties išplėstinio turto konfiskavimo institutas nėra plačiai taikomas teismų praktikoje.
2. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika darytina išvada, kad neteisėtomis pajamomis laikomos tik tokios pajamos, kurios yra gautos iš veiklos, kuri yra uždrausta įstatymų nustatyta tvarka. Kaltininko nesugebėjimas pagrįsti turimo turto teisėtomis pajamomis savaime nėra pakankamas kaltumui nustatyti ir tai nereikštų nekaltumo prezumpcijos principo pažeidimo.
3. Išplėstinis turto konfiskavimas gali būti taikomas ne konkrečių asmenų, o daiktams (turtui), todėl gali pasitaikyti atvejų, kai turtas bus konfiskuotas ir iš tokių asmenų, kurie nebuvo pripažinti padarę nusikalstamą veiką ar net pradėtas ikiteisminis tyrimas. Turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų yra taikytinas praktikoje ir tai neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintame asmens nuosavybės neliečiamumo principui, nes asmens nuosavybės neliečiamumas nėra absoliutus, tai konstatavo ir Konstitucinis Teismas 2017 m. kovo 17 d. nutarime.
4. Taikant išplėstinį turto konfiskavimą labai svarbu nustatyti kaip ir kada tas turtas buvo įgytas. Pagrindas taikyti išplėstinį turto konfiskavimą yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu, kuris yra neproporcingas kaltininko teisėtoms pajamoms, todėl visais atvejais, kai byloje yra nustatomas turtinis nusikalstamas rezultatas, tyrimo pradžioje būtina surinkti visus įmanomus duomenis apie kaltininko turimą turtą. Turto tyrimas nėra būtinas tiriant visas bylas, tačiau jis reikalingas tiriant bylas, susijusias su organizuotu nusikalstamumu, pinigų plovimu, terorizmo finansavimu bei visais kitais nusikaltimais, kurie daro įtaką visai tarptautinei finansų sistemai. Visais atvejais

nustačius išplėstinio turto konfiskavimo pagrindą ir sąlygas tokio pobūdžio bylose išplėstinis turto konfiskavimas turi būti taikomas.

5. Viena svarbiausių priežasčių lemianti neteisėto praturtėjimo normos sėkmingesnę taikymą teismų praktikoje lyginant su išplėstinio turto konfiskavimo institutu yra ta, kad neteisėto praturtėjimo įrodinėjimo standartas yra paprastesnis ir lengviau taikomas teisėsaugos institucijų skiriant ekonomines sankcijas atitinkamose bylose. Taip pat, labai svarbus veiksnys yra ir 2017 m. kovo 17 d. Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriame išsamiai išaiškintas 189¹ straipsnio taikymas.

Literatūra

Norminiai teisės aktai:

1. 1952 m. kovo 20 d. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Pirmasis protokolas. *Valstybės žinios*, 2011-12-22, nr. 156-7391.
2. 1990 m. gruodžio 22 d. Europos Tarybos Konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 12-263.
3. 1998 m. gruodžio 19 d. Jungtinių Tautų Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 38-1004.
4. 2000 m. lapkričio 15 d. Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 51-1933.
5. 2003 m. spalio 31 d. Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 136-5145.
6. 2012 m. spalio 26 d. sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>
7. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*, 1992, nr. 33-1014.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 89-2741.
9. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.
10. 1997 m. birželio 19 d. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 64-1502.
11. 1996 m. gegužės 16 d. Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 50-1197.
12. 1993 m. birželio 10 d. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso, baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*, 1993, nr. 26-597.
13. 1999 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas, nr. P-2143A. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.90162?jfwid=rivwzvpyvg>
14. 2001 m. lapkričio 16 d. Lietuvos Respublikos Buhalterinės apskaitos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 99-3515.

15. 2004 m. balandžio 13 d. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 63-2243.
16. 2010 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72³, 189¹ straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 145-7439.
17. 2014 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl bazinės socialinės išmokos dydžio patvirtinimo. TAR, 2014, nr. 12298.
18. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>

Travaux preparatoires:

1. 1998 m. gruodžio 21 d. Europos Tarybos Bendrieji veiksmai (98/733/TVR). Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:31998F0733>
2. 2001 m. birželio 1 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, įšaldymo, areštavimo ir konfiskavimo. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32001F0500>
3. 2005 m. vasario 24 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32005F0212>
4. 2010 m. rugpjūčio 26 d. įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-2344, XIP-2345 aiškinamasis raštas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.380073>
5. 2010 m. rugpjūčio 26 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio papildymo, 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 72³ ir 189¹ įstatymais. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.380071?jfwid=-ji9gt4qht>
6. 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento pranešimas. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0333+0+DOC+XML+V0//LT>

7. 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento pranešimas. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0333+0+DOC+XML+V0//LT>
8. 2012 m. kovo 12 d. Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0085:FIN:LT:PDF>
9. 2012 m. Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52012PC0085>
10. 2012 m. vasario m. FATF rekomendacijų redakcija. [Interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATFRecommendations.pdf>
11. 2012 m. spalio 16 d. Europos Sąjungos Tarybos pranešimas. Prieiga per internetą: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=LT&f=ST%2014826%202012%20INIT>
12. 2014 m. Europos Tarybos Stokholmo programa. Prieiga per internetą: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:52010XG0504\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:52010XG0504(01))

Specialioji literatūra:

1. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
2. BIKELIS, S., et al. *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2013.
3. FEDOSIUK, Oleg. *Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo*. Vilnius: Jurisprudencija, 2012.
4. JAKUTYTĖ- SUNGAILIENĖ, Asta. *Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje*. Vilnius: Socialinių mokslų studijos, 2009.
5. KOVALIŪNAITĖ, Eglė. Turto Konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti Išplėstinį konfiskavimą Lietuvoje. Vilnius: Teisės problemos, 2008, nr. 1 (59).
6. LAMMICH, Siegfried. *Kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonės Vokietijoje*. Vilnius: Jurisprudencija, 1999.

7. LEVON, Justyna. *Baudžiamojo poveikio priemonių instituto atsiradimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse*. Vilnius: Teisė, 2013.
8. LIETUVOS KRIMINALINĖS POLICIJOS BIURAS. *Turto tyrimo metodologija*. Vilnius: UAB Baltic print, 2016.
9. MAKŪNAITĖ Skirmantė. Neteisėto praturtėjimo nusikaltimo dalykas. Vilnius: teisė, 2014.
10. MIKELĖNAS V. et. al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2001.
11. MILINIS A., et al. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vinius: Justitia, 2013.
12. PAKŠTAITIS, Laurynas. *Neteisėtas praturtėjimas kaip nusikalstama veika: ištakos, kriminalizavimo problema, taikymas, perspektyvos*. Vilnius: Jurisprudencija, 2013.
13. PAUŽAITĖ, Rasa. *Iš nusikalstamos veikos gautas turtas kaip konfiskuotino turto rūšis*. Vilnius: Socialinių mokslų studijos, 2009.
14. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2008.
15. PIESLIAKAS, Vytautas. *Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė*. Vilnius: Jurisprudencija, 2011.
16. PIESLIAKAS, Vytautas. *Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisės problemos, 1994.
17. ADLER- NISSEN, Rebecca. *Gammeltoft-Hansen T. Straitjacket or Sovereignty Shield? The Danish Opt-Out on Justice and Home Affairs and Prospects after the Treaty of Lisbon*. Danish Foreign Policy Yearbook, 2010. Priega per internetą: http://static-curis.ku.dk/portal/files/168337209/Straightjacket_or_Sovereignty_Shield.pdf

Teismų praktika:

1. 1994 m. vasario 22 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas Raimondo prieš Italiją byloje nr. 12954/87.
2. 2001 m. birželio 26 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas C. M. prieš Prancūziją byloje nr. 28078/95.
3. 2001 m. liepos 5 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje Arcuri ir kiti prieš Italiją, byloje nr. 52024/99.

4. 2008 m. lapkričio 16 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas Ismayilov prieš Rusiją byloje nr. 30352/03.
5. 1993 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 148 straipsnio 2 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 93 straipsnio 1 ir 2 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1993, nr. 70-1320.
6. 1996 m. balandžio 18 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 1997 m. vasario 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“.
7. 1997 m. balandžio 8 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 26 straipsnio pirmosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, *Valstybės Žinios*, 1997, nr. 31-770.
8. 1997 m. gegužės 6 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės Žinios*, 1997, nr. 40-977
9. 1997 m. lapkričio 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
10. 2004 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
11. 2008 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimu Nr. 177 „Dėl skirtų realizuoti netauriųjų metalų laužo ir atliekų supirkimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ (2004 m. rugpjūčio 31 d. redakcija) patvirtintų skirtų realizuoti netauriųjų metalų laužo ir atliekų supirkimo licencijavimo taisyklių

- (2004 m. rugpjūčio 31 d. redakcija) 34 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
12. 2014 m. kovo 18 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso kai kurių nuostatų, susijusių su baudžiamąja atsakomybe už genocidą, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
 13. 2017 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
 14. 2005 m. gegužės 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-198/2005.
 15. 2006 m. sausio 31 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-69/2006.
 16. 2008 m. sausio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-72/2008.
 17. 2010 m. sausio 12 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-7-83/2010.
 18. 2010 m. vasario 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga.
 19. 2013 m. kovo 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-7-81/2013.
 20. 2015 m. balandžio 19 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-111-677/2016.
 21. 2015 m. balandžio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.
 22. 2015 m. birželio 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-274-511/2015.
 23. 2015 m. lapkričio 10 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje 2K-P-100-222/2015.
 24. 2016 m. balandžio 5 d. Lietuvos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-119-139/2016.
 25. 2002 m. kovo 20 d. Vokietijos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl turto konfiskavimo baudmės Nr. 2 BvR 794/95. Prieiga per internetą:

http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rs20020320_2bvr079495.html

26. 2004 m. sausio 14 d. Vokietijos konstitucinio teismo sprendimas Nr. 2 BvR 564/95 Dėl išplėstinio turto konfiskavimo. Prieiga per internetą: http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20040114_2bvr056495.html

Internetiniai šaltiniai:

1. Informacinė prokuratūros sistema IPS [žiūrėta 2017-03-26]. Prieiga per internetą: www.prokuraturos.lt
2. Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus], [žiūrėta 2017-03-26]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/startas.htm>
3. FATH rekomendacijų analizė [žiūrėta 2017-03-26]. Prieiga per internetą: <http://www.fatf-gafi.org/about/>
4. Tinklapiu www.delfi.lt straipsnis [žiūrėta 2017-03-26]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prezidente-pasirase-pataisas-del-isplestinio-turto-konfiskavimo.d?id=39499019>

Santrauka

Išplėstinis turto konfiskavimas šiame darbe yra pristatomas kaip naujas turto konfiskavimo būdas šių dienų visuomenėje, kadangi tradiciniu jau tapęs įprastas turto konfiskavimas yra nepakankama priemonė kovojant su sparčiai besivystančiu organizuotu nusikalstamumu ne vien nacionalinėje, tačiau ir tarptautinėje teisėje.

Išplėstinis turto konfiskavimas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72³ straipsnyje jau nuo 2010 m. gruodžio 2 d., tačiau dar nei kartą nebuvo pritaikytas praktikoje. Tokia normos stagnacija išprovokavo galias diskusijas ne vien įvairiose teisėsaugos institucijose, tačiau ir teisės mokslininkų publikacijose.

Sprendžiant kaip tinkamai taikyti normą, kad ji būtų kuo efektyvesnė ir atliktų savo pirminę paskirtį, dažnai yra menamas normos dekriminalizavimo galimybė ateityje dėl savo turinio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos įtvirtintiems principams. Toks diskusinis klimatas yra susiklostęs ne vien Lietuvoje, tačiau ir tarptautinėje erdvėje imtinai, todėl tai parodo didelį temos aktualumą bei būtinumą. Šiuos probleminius aspektus padeda atskleisti magistrinio darbo struktūrinės dalys, kuriose stengiamasi atskleisti visas normos taikymo galimybes bei problematiką taikant praktikoje su kitomis normomis.

Summary

The extended confiscation of property in the present work is introduced as the new method of confiscation of property in the modern society because the confiscation of property traditionally applied in both the national and international law is no longer sufficient in the fight against the rapidly developing organized crime.

Although the extended confiscation of property has been laid down in Article 72³ of the Criminal Code of the Republic of Lithuania since 2 December 2010, it has never yet been applied in practice. Such stagnation of the norm has provoked extensive discussions not only among various law enforcement authorities, but also in the publications of legal scholars.

When considering the ways in which the norm should be applied so as to be as effective as possible and to fulfil its initial purpose, discussions are frequently focused around a possibility of decriminalization of the norm in future so that its contents comply with the Constitution of the Republic of Lithuania and the principles laid down in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Such debates, which prevail not only in Lithuania, but in the international arena as well, show that this issue is fundamentally important and necessary. The problematic aspects of the issue are discussed in the structural parts of the Master's Thesis, wherein attempts are made to disclose all possibilities for the application of the norm and the problems encountered during its application in practice alongside other norms.